

d' Avereester ***kroniek***

30e jaargang No 2
juni 2013

Inhoudsopgave

Woord vooraf <i>Joop Moes</i>	3
Van de bestuurstafel <i>Het bestuur</i>	4
Geschiedenis Bedelaarskolonie de Ommerschans ontrafeld <i>Helmuth Rijnbart</i>	6
Het vierde pand <i>Jan Nijensikkens</i>	17
O.l.s. Sponturfwijk (omstreeks 1955/1956)	22
Van de redactie <i>Redactie</i>	24
De Dedemsvaartse vervener Berend Berends Jr. <i>Henk Jan Krikke</i>	25
Jeugdherinneringen en levensloop van Lutgerdina Henriëtte Balkema. (1909-2010) <i>Annelies Henriëtte Smit-van Hüüksloot</i>	28
Bidprentjes Avereest nu online raadpleegbaar <i>Helmuth Rijnbart</i>	33
Een eeuw geleden <i>Janny Slot- Kelder Gerrit Slot</i>	37
Belevenissen uut mien leven (2) <i>Bertus Drent</i>	39

Omslag 2013.

Op deze ansichtkaart uit 1909 ziet u de brug over de Kalkwijk (nu Julianastraat, zuidzijde). De Kalkwijk, gedempt in 1923, verbond de Hoofdvaart met de Langewijk. Rechts van de brug liep een voetpad naar het bos van Plomp. Het pand rechts van de brug werd gebouwd en oorspronkelijk bewoond door veenbaas E.F. Meijeringh. Later werd het bewoond door de vijf ongehuwde zusters, "maagies", Van der Vecht. Op deze plek vindt u nu Grand Café "t Dorp". (Zie ook: "Dedemsvaart, zijn stad, streek en dorpen").

ISBN nr. 1380-1228.

Woord vooraf

Van een goede bekende kreeg ik enige tijd geleden een schitterend boek getiteld: "Soms moet het werkelijk stil zijn...". In deze bundel staan gedichten die betrekking hebben op het onderwijs door de eeuwen heen. Niet dat dit het mooiste gedicht uit de bundel is, maar het trok toch mijn aandacht. Meteen was er de herkenning, niet alleen van de tekst maar ook inhoudelijk. Het betreft het gedicht DAANTJE, geschreven door H. Bruining in de 19e eeuw.

Vast en zeker heeft menigeen met mij die herkenning.

*Daantje zou naar school toe gaan,
Maar hij bleef gedurig staan,
Hier te kijken, daar te turen,
En het zou niet lang meer duren
Dan zou 't klokje negen slaan...
Jongen! Jongen! Stap toch aan.*

*Daantje bleef te lang op straat,
Daantje kwam in school te laat,
Daarom moest hij 's middags blijven
En een hele lei vol schrijven;
And'ren speelden, Daantje niet...
Jongen! Jongen! Wat verdriet.*

Het enige waarin ik geen herkenning zie, is de lei. Misschien hebben sommigen van u dat nog wel. In de turfschuur hebben wij een schoolhoekje. Daarin staat ook de voorloper van onze schooltas en zo die ook al weer uit de tijd is, van onze rugzak. In dit kistje, want dat is het, liggen een leitje en enige stukjes griffel. Sommige bezoekers vertellen wel eens dat ze er in hun jonge jaren nog mee geschreven hebben. Maar dan moet je

wel heel oud zijn, als je dat kunt zeggen.

Als ik het gedicht lees, komt er ook een ander woord bij mij boven. Dat is het woord "dauwelen". Kent u dat woord? In geen woordenboek is het te vinden. Als je het op het beeldscherm intikt, komt er zowel met een "a" als met een "o" geschreven een rode kringel onder. De computer kent het woord dus evenmin. Ik herinner mij dat mijn moeder soms tegen mijn broers en mij zei, als er na schooltijd een klusje wachtte: "Meteen na school thuiskomen en niet dauwelen". Nu ging het bij ons om lichte karweitjes, die best door kinderhanden gedaan konden worden. In de 19e en zeker ook nog in het begin van de 20e eeuw, was het heel gewoon dat kleine kinderen behoorlijk zwaar lichamelijk werk moesten doen en als ze al naar school mochten, was "dauwelen" absoluut niet toegestaan. Vaak werden kinderen na drie klassen te hebben doorlopen van school gehaald om mee te helpen het voor velen karige gezinsinkomen te vergroten. Het zware draaien aan de kalkzeven in het leshuis, werd veelal ook door kinderen gedaan. Eerst in 1874 werd het zgn. "Kinderwetje van Van Houten" aangenomen. Hierin werd bepaald dat kinderen onder de 12 jaar niet meer in fabrieken tewerk gesteld mochten worden. Voor werk in de landbouw gold deze bepaling echter nog niet.

En wat deze kroniek u nog meer te bieden heeft? Neem en lees!

De lezer gegroet,
Joop Moes

Van de bestuurstafel

Nieuwe leden

In de periode van 1 februari 2013 – 15 mei 2013 hebben we de volgende nieuwe leden mogen inschrijven:

B.Drenth, Almelo
K. Haverkort-Meijer, Dedemsvaart
Fam. Van 't Zand, Dedemsvaart

R. de Wolff-Gerrits, Tjerkgaast
B.J. Huiskamp, Dedemsvaart
J.G.J. Spijker, Dedemsvaart

Allen hartelijk welkom bij de Historische Vereniging Avereest.

Notulen jaarvergadering d.d. 8 april 2013

Voorzitter Barend Rooseboom heette naast de bestuursleden, ongeveer 30 leden welkom op de jaarvergadering.

Zoals gebruikelijk op de ledenvergadering vertelt de voorzitter wat er zoal is gebeurd in het afgelopen jaar. Aansluitend vertelt hij wat er voor dit seizoen/jaar op stapel staat.

“In de oudheidkamer is een foto-expositie opgesteld over het leven en werken van de Dedemsvaartse tuinarchitecte Mien Ruys. De expositie in de turfschuur heeft ook wat kleine veranderingen ondergaan”, aldus de voorzitter.

“De werkzaamheden i.v.m. met de realisatie van een scheepshelling zullen dit jaar ook beginnen”, zo gaat hij verder. “Het sluiswachtershuisje wordt verplaatst naar de brug en het kanaaltje wordt (“Kalkovenwieke”) in westelijke richting doorgetrokken. Vervolgens zal worden begonnen met de aanleg van de scheepshelling.”

De notulen van de jaarvergadering 2012 worden, zonder op- en/of aanmerkingen goedgekeurd.

Ook het financieel jaarverslag 2012 en de begroting voor 2013 (van zowel

HVA als Gashouder Podium) geven geen aanleiding tot discussie. De HVA mag zich een financieel gezonde vereniging noemen. Het ledenaantal blijft schommelen tussen de 1750 - 1800.

De kascontrolecommissie, bestaande uit Hilly Alsema en Henk van Eck, heeft de financiële gegevens gecontroleerd (HVA en Gashouder Podium) en in orde bevonden. Zij stellen voor de penningmeesters decharge te verlenen. Ook in het komende jaar zullen deze beide HVA-leden de kascontrole uitvoeren.

Jaap Dijkstra, Hillie Olijve en Diny Oosterveen zijn volgens het rooster

Een redelijke belangstelling bij de jaarvergadering.

(Collectie HVA)

aftredend, maar zij stellen zich opnieuw beschikbaar voor het bestuur. Bert Ijmker heeft aan gegeven zich als bestuurslid graag terug te willen trekken. In zijn plaats stelt het bestuur Rien Moes voor.

Tijdens de rondvraag wordt door Roelof ter Horst opnieuw aandacht gevraagd voor een infobord bij de bok en de plaatsing van een “leugenbankje” bij het schip.

Voorts wordt er gevraagd de fundering van Sluis 6 weer zichtbaar te maken.

De werkgroep “Scheepvaart” attendeert op een bijeenkomst van de LVBHB (Landelijke Vereniging tot Behoud van het Historisch Bedrijfswaartuig) in Meppel. De werkgroep zal op deze zgn. tjalkendag acte de présence geven namens de HVA.

Voorts wordt er nog aandacht gevraagd voor de Canon van de gemeente Hardenberg (www.regiocanons.nl/overijssel/salland/hardenberg) en de beeldbank Avereest (www.beeldbankavereest.nl).

Niets meer aan de orde zijnde, sluit de voorzitter omstreeks 21.00 uur het officiële gedeelte van deze jaarvergadering. Na een korte pauze kunnen de aanwezigen kijken naar een aantal nog niet eerdere vertoonde filmpjes van Dedemsvaart e.o.

Janny Slot-Kelder

Open Monumentendag

Open Monumentendag vindt dit jaar plaats in het weekend van 14 en 15 september. Het thema voor dit jaar is “Macht & Pracht”. Bij dit thema kun je denken aan verschillende soorten macht, maar ook aan de pracht die daar in Nederland uit voortkwam.

Gedacht kan worden aan bijvoorbeeld politieke macht, economische macht, rechterlijke macht of kerkelijke macht. De rijkdom, schoonheid en grootsheid die macht kon voortbrengen is overal om ons heen in gebouwen terug te vinden, bijv.: kastelen en paleizen, buitenplaatsen

Huize “Marquette” aan de Moerheimstraat. (Collectie HVA)

en landgoederen, maar kun je denken aan kerkgebouwen, gebouwen van rechtspraak en/of openbaar bestuur.

In de voormalige gemeente Avereest zijn nog diverse mooie oude panden (denk aan diverse panden aan de Moerheimstraat) te vinden.

Op dit moment is het programma voor zaterdag 14 september nog niet klaar, zeker is wel dat de HVA haar steentje zal bijdragen om er weer een mooie Open Monumentendag van te maken.

Museum gesloten

Op het kalkoventerrein in Dedemsvaart wordt op zaterdag 29 juni voor de derde maal het D-DAE Outdoor Festival gehouden. De organisatie is in handen van Stichting Hollands Talent.

Het festival duurt van één uur 's middags tot twaalf uur 's avonds.

In verband met dit festival is het **museum zaterdag 29 juni gesloten**.

Zondag 30 juni is het museum weer geopend vanaf 14.00 uur.

Het bestuur

Geschiedenis Bedelaarskolonie de Ommerschans ontrafeld

Op 26 mei jl. is tijdens de jaarlijkse kolonistendag in Vledder het boek "De bedelaarskolonie" van de schrijver Wil Schackmann gepresenteerd. Schackmann publiceerde eerder het boek "De proefkolonie" over het prille begin van de Maatschappij van Weldadigheid. In dat boek speelde de Ommerschans een bijrol. In dit nieuwe bijna 400 pagina's tellende boek, wordt de ontstaansgeschiedenis van de bedelaarskolonie bijna minutieus en tegelijkertijd heel leesbaar, uiteengezet.

Net als in "de proefkolonie" heeft Schackmann geprofiteerd van de ongelofelijk gedetailleerde verslaglegging van de Permanente Commissie, het hoogste bestuursorgaan in de in 1818 door generaal Johannes van den Bosch opgerichte Maatschappij van Weldadigheid. Omdat dit archief in de volle omvang bewaard is gebleven, is het thans mogelijk een publicatie over de Ommerschans deze diepgang te geven.

Economische misère

Het initiatief van Van den Bosch kwam in 1818 in een periode van economische misère, waarbij veel gezinnen buiten hun schuld tot armoede waren vervallen. Een belangrijk uitgangspunt voor Van den Bosch was dat deze gezinnen, die dikwijls door de omstandigheden

gedwongen waren tot bedelen en landloperij, op basis van vrijwilligheid in de beschermde omgeving van een kolonie zichzelf tot zelfstandigheid en welvaart zou kunnen opwerken. Op die basis werd de proefkolonie Frederiksoord gesticht, korte tijd later gevolgd door de andere koloniën van de Maatschappij. De gezinnen werden geselecteerd door de plaatselijke commissies van de Maatschappij, die door het hele land waren opgericht en die op basis van de contributie die zij aan de Maatschappij betaalden, het recht kregen om gezinnen uit hun plaats voor te dragen voor plaatsing in de koloniën. De plaatselijke commissies zamelden de contributie in bij particulieren, onder de belofte dat op deze wijze de overlast van de bedelarij en landloperij werd teruggedrongen.

Al snel realiseerde Van den Bosch zich dat de formule van vrijwilligheid niet afdoende was. Enerzijds was plaatsing in de koloniën bedoeld voor gezinnen (en er waren veel bedelaars die geen deel uitmaakten van een gezin) en anderzijds waren ook niet alle bedelaars bereid om vrijwillig naar Drenthe te gaan. Weliswaar was er in die tijd geen Hart van Nederland als communicatiekanaal, maar negatieve verhalen vonden ook in die jaren snel hun weg door het land. Tenslotte ontstond er ook binnen de koloniën een sterke behoefte aan een strafkolonie, een plaats waar kolonisten naartoe gezonden konden worden als tuchtmaatregel als zij zich niet aan de regels van de kolonie hielden.

Ommerschans

Op zoek naar een geschikte plek voor een strafkolonie werd Van den Bosch geattendeerd op de verlaten Ommerschans, een verdedigingswerk dat na de tachtigjarige oorlog zijn functie had verloren en dat sinds de Franse tijd nog

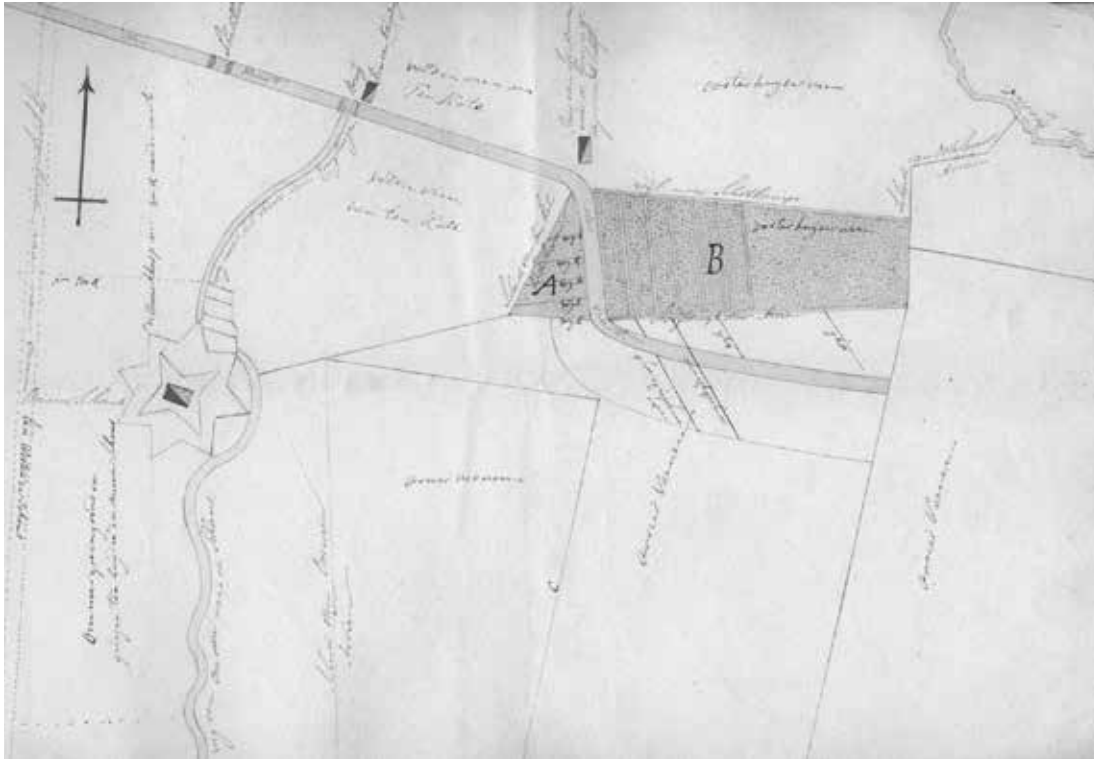

Johannes van den Bosch (1780-1844).

(Coll. Maatschappij van Weldadigheid, Frederiksoord)

als munitie-opslagplaats werd gebruikt. Daarbij was een gunstige factor dat de Ommerschans vlak aan de nieuwe vaart van Van Dedem lag, een project dat minder dan 10 jaar daarvoor was gestart onder Frans bestuur. Ten oosten van de Ommerschans ontstond nu een heuse veenkolonie, waarbij de Vaart werd gebruikt voor het afvoeren van turf uit de nieuwe veenderijen. Deze vaart zou ook prima kunnen dienen voor het aanvoeren van de bouwmaterialen voor het stichten van een nieuwe kolonie, en daarna voor het aanvoeren van bedelaars uit de grote steden in het westen van het land.

Begin 1819 bezoekt Van den Bosch de Ommerschans en die dag ontmoet hij Baron van Dedem bij de Lichtmis. Naar aanleiding van die ontmoeting stuurt Van Dedem op 12 januari een brief aan Van den Bosch, "geïllustreerd met een figuratieve kaart" waarop de ligging van de Ommerschans staat aangegeven in relatie tot de nieuwe veenkolonie. In deze brief prijst Van Dedem zijn vaart aan als de

Kaart van Van Dedem, als bijlage bij zijn brief aan Van den Bosch, januari 1819. (Rijksarchief Drenthe)

8

ideale mogelijkheid om bouwmaterialen voor een bedelaarskolonie aan te voeren en ook om de producten van een landbouwkolonie af te voeren.

Van den Bosch, die goede connecties met Koning Willem I heeft, krijgt op 14 augustus 1819 de Koninklijke toestemming dat de Maatschappij het vruchtgebruik over de Ommerschans krijgt. Binnen een maand wordt er een directeur aangesteld op de Ommerschans. Begin 1820 begint een ploeg bouwvakkers om de bestaande gebouwen op de Ommerschans geschikt te maken als onderkomen voor een eerste groep van ca. 60 bedelaars en hun bewakers, die bij wijze van proef naar de Schans zullen komen om een aanvang te maken met de ontginning van de beoogde landbouwkolonie rond de Schans. In het voorjaar van 1820 arriveren de eerste daartoe gedwongen bewoners in de Ommerschans.

In 1821 ontwikkelt Johannes van den Bosch het definitieve plan voor de inrichting van de Ommerschans. Er moet op het centrale gedeelte van de Schans een gebouw komen, waar kolonisten in grote kamers wonen en dat plaats zal bieden aan ruim duizend bedelaars. Rond de Ommerschans komen grote hoeven, beheerd door kolonistengezinnen die er in Drenthe blijf van hebben gegevens zich goed en vlijtig te gedragen en die op deze wijze worden beloond. De hoevenaar gaat leiding geven aan groepen kolonisten die het land zullen bewerken.

Bedelaarsgesticht is niet gebouwd door Meine Ielkes Kruizinga, maar door Eltje Nuis.

In april 1822 is het bestek voor het "Etablissement" op de Ommerschans gereed. De aannemers die rond Vledder voor de Maatschappij werken, willen het

bouwwerk aannemen voor een bedrag van 56.000 gulden. Maar er heeft ook een plaatselijke aannemer van de Vaart ingeschreven. Het is Eltje Nuis, die bereid is het enorme pand te bouwen voor een bedrag van 50.900 gulden. Van den Bosch regelt snel de toestemming binnen de Permanente Commissie en in mei 1822 is Nuis met de bouw reeds gevorderd tot de eerste verdieping. Tegelijkertijd wordt er door ca. 300 man, kolonisten en ingehuurde krachten, hard gewerkt aan de ontginning van de landbouwgronden rond de Schans.

Voor de inrichting van het gesticht worden grote hoeveelheden gebruiksvoorwerpen ingekocht: *"Kleding als 'bembden en mutsen', halsdoeken, kousen, 'buizen en broeken', petten, en natuurlijk 'pakmanden voor het transport van kleeding'. Stoelen en ander huisraad. 'W. Krabbe en zoon, mr tingieters en blikslagers' leveren '150 ijzeren vertinde ketels a 2.70 p. stuk, 100 douzijn tinne lepels, 100 douzijn staale vorken, 500 broodmesse' en verder onder meer schoppen, tangen en vijftig lantaarns met lampjes. Van de erven Best komen 250 ijzeren kookpotten met hengsels en houten deksels en evenveel haardkettingen. Benodigdheden voor het werk; spinnewielen, kruiwagens, karren, verder hangmatten, want daar gaan de bedelaars in slapen, 'noppen dekens', 'roode Duffels' en ook niet onbelangrijken behoefte van de persoonlijke verzorging: kammen en tobben."*

In juni 1822 komt Prins Frederik, de tweede zoon van Koning Willem I naar de Ommerschans om zich op de hoogte te stellen van de vorderingen. De prins is verrast over *"de ongemeen groote vorderingen"* die gemaakt zijn. De prins zal ook gezien hebben dat de bouw van de eerste zes grote hoeven, elk met 42 morgens grond (ca 15 ha) vorderde en

op 15 juli 1822 komt kolonist Johannes Molenaar met zijn gezin van Frederiksoord naar de Ommerschans. Hij is de eerste hoevenaar.

Op 8 september arriveren de eerste acht van duizend bedelaars die het nieuwe onderkomen gaan bewonen. De Maatschappij heeft met de staat een contract afgesloten waarbij zij voor 35 gulden per bedelaar per jaar onderdak zal bieden aan duizend bedelaars. Voorwaarde daarbij is wel dat er uitsluitend gezonde, *"tot het werken op het land geschikt zijnde"* bedelaars worden gezonden, zodat ze in staat zijn om bij te dragen aan de verdienste van de Ommerschans. Deze logische eis zal in de jaren erna dikwijls de inzet van meningsverschillen zijn, als er vanuit de grote steden ook invalide bedelaars naar de Ommerschans worden gestuurd.

Op 24 september levert Eltje Nuis het enorme gebouw op. Het pand meet buitenwerks 99 bij 99 meter en twee verdiepingen hoog met puntdak. De binnenplaats heeft een afmeting van 85 bij 85 meter. Het pand heeft dertig zalen van elk ruim 19 meter lang, waarvan er 24 dienen als onderkomen voor de bedelaars (gemiddeld 42 bewoners per zaal), De overige zalen zijn in gebruik als ziekenzaal, spinzaal, weefzaal, school, magazijn en er zal *"een zaal tot differente einden als timmeragie, kuiperswerk etc gebruikt worden"*. Op de hoeken en in het midden van het pand zijn de woningen voor de opzichters, de zaalopzieners. Elke zaalopziener heeft het toezicht op de twee zalen ter weerszijden van zijn woning, die ook voorzien is van de keuken, waar dus voor 80 à 90 personen gekookt wordt.

Eltje Nuis krijgt bij inspectie veel kritiek te verduren maar dat lag voor de hand, want de inspecteur onderhield nauwe banden met de vaste Drentse aannemers

9

De bedelaarskolonie op de Ommerschans, aquarel uit plm. 1825, uit *Vriend des Vaderlands* 1828, universiteitsbibliotheek Groningen. De grote uitstulpingen op de hoeken en in het midden zijn de woningen van de zaalopzieners. De kleine uitstulpingen daartussen zijn de secreten, waarin de uitwerpselen van de bewoners worden verzameld voor bemesting van de landbouwgronden.

van de Maatschappij, die de opdracht voor de bouw van de Ommerschans aan hun neus voorbij hadden zien gaan. Waarschijnlijk is Eltje Nuis niet rijk geworden van deze opdracht, want toen enige jaren later de bouw voor Veenhuizen I werd aanbesteed, was Eltje de hoogste inschrijver. Een ezel stoot zich in 't gemeen...

De bewoners

De Maatschappij rekruteert nu de ambtenaren voor de Ommerschans, met name zaalopzieners. Het kost de nodige moeite de staf op de gewenste sterkte krijgen met geschikte mensen. Maar tegelijkertijd loopt het niet storm met het aanbod aan bedelaars. Koning Willem I heeft weliswaar besloten dat de andere bedelaarsgestichten in Nederland, zoals het pas geopende werkhuis in Veere en het eveneens jonge gesticht in Hoorn, al hun gezonde bedelaars naar de Ommerschans moeten zenden, maar deze gestichten bieden verzet, omdat hiermee hun mogelijkheid om de begroting rond

te krijgen door inkomsten uit arbeid van de bedelaars, aanzien verkleind dreigt te worden. Toch zijn er eind december 1822 zeshonderd bedelaars binnen de Ommerschans.

Tegen de tijd dat het aantal van duizend bedelaars gehaald wordt, om precies te zijn op 2 augustus 1823, heeft de Maatschappij al een tweede contract met de staat voor nog eens 200 bedelaars. Om deze onderdak te kunnen geven worden de zes zalen die niet bedoeld waren voor bewoning alsnog voor dat doel ingericht en buiten het gesticht worden aparte gebouwen geplaatst om dienst te doen als school, ziekenzaal en werkplaatsen. Ook wordt op een van de wallen een gebouw geplaatst dat dienst doet als strafkolonie, waar gestrafte kolonisten uit de Ommerschans en uit de Drentse koloniën onder zwaar regime worden geïnterneerd.

Kort na de voltooiing van de Ommerschans heeft Van den Bosch zijn plannen al weer

klaar voor de bouw van soortgelijke inrichtingen in de Drentse gemeente Norg. Dit wordt de kolonie Veenhuizen, waar naar model van de Ommerschans soortgelijk grote gebouwen worden geplaatst waar bedelaars, maar ook weeskinderen worden ondergebracht. Decennia lang zal de Maatschappij van Weldadigheid de plaats zijn waar Nederland de onderkant van zijn samenleving opbergt, zonder enige vorm van rechterlijke invloed. Ook binnen de muren van de Ommerschans wordt tucht naar eigen inzicht gehandhaafd. Berucht is Ignatius Seijl, als rechterhand van Van den Bosch in 1818 begonnen in de proefkolonie Frederiksoord, maar vanaf 1820 tot aan zijn pensionering in 1830, de man die de orde hardhandig handhaaft door middel van stokslagen, die publiekelijk worden uitgedeeld ter afschrikking voor de bewoners van de Schans.

Kritische geluiden

Het is geen wonder dat er in de Nederlandse samenleving kritiek aanzwelt tegen de wijze waarop er binnen de Maatschappij met landgenoten wordt omgesprongen. Zo publiceert de politicus en latere grondlegger van het antirevolutionaire gedachtengoed Guillaume Groen van Prinsterer regelmatig zijn kritiek. Een andere negatieve publicatie komt van de hand van de studenten Jacob van Lennep en Dirk van Hogendorp die in 1823 de Ommerschans bezoeken. We kennen deze publicatie uit het boek van Jacob Drent. Het is bijzonder in het boek van Wil Schackmann te zien dat de publicatie van Van Lennep en Hogendorp veel feitelijke onjuistheden bevat. Waarschijnlijk was hun mening over de Schans zo sterk dat het hen niet lukte om objectief waar te nemen. Zo schrijven ze dat er in de Ommerschans sprake is van verregaande zedeloosheid en dat praktisch alle

ongehuwde meisjes zwanger zijn. Nu klopt het dat er in de Ommerschans veel buitenechtelijke kinderen worden geboren, maar Schackmann toont aan dat de meeste moeders zwanger op de Ommerschans aankomen. Dankzij de gedegen administratie van de Maatschappij van Weldadigheid is het eenvoudig vast te stellen dat de geboorte plaats vindt binnen 9 maanden nadat de moeder op de Ommerschans aankomt. De praktijk was dus dat ongehuwd zwangere meisjes vanuit het gehele land naar de Ommerschans werden gestuurd "om het probleem op te lossen". Veel van deze buitenechtelijk geboren kinderen overleden snel na de geboorte. Maar dat verschijnsel is niet uniek voor de Ommerschans. Ook daarbuiten was de overlevingskans van buitenechtelijk geboren kinderen veel kleiner. Dat de jongheeren Van Lennep en Van Hogendorp slecht luisterden moge ook blijken uit het feit dat ze in hun verslag hebben opgetekend dat de bedelaarskolonie door Kruisinga is gebouwd, terwijl die eer toch echt aan Eltje Nuis te beurt valt.

De geneesheer is een kwakzalver

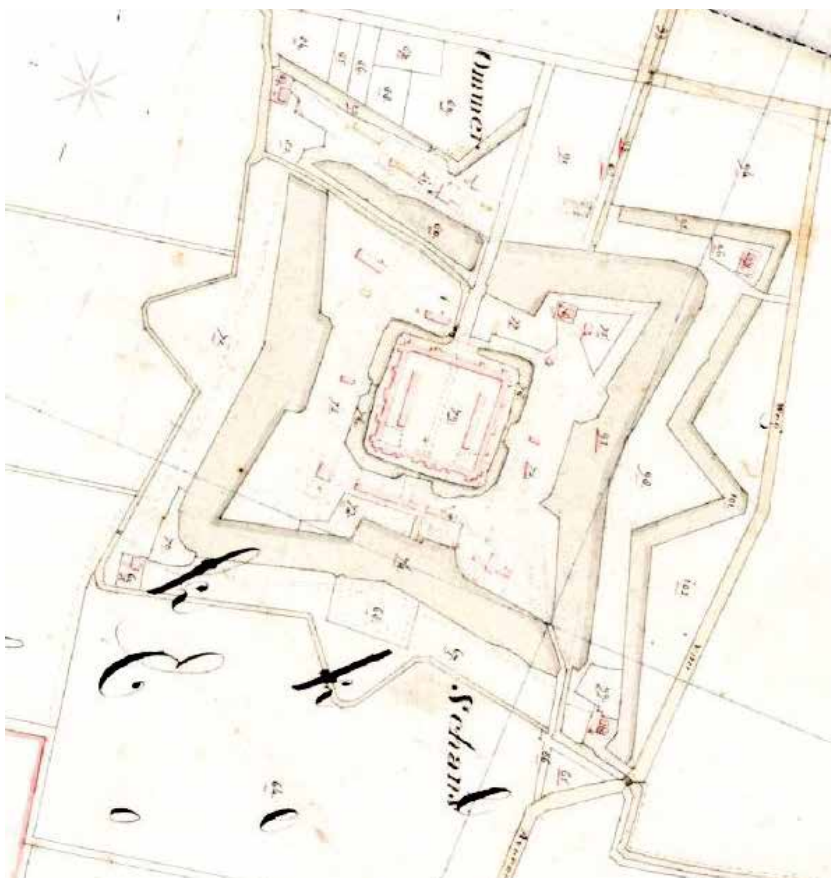
Ook schrijven Van Lennep en Hoogendorp heel negatief over de geneesheer van de Ommerschans. Volgens hen is 'de kwakzalver' een 'lange kerel' die 'uit Duitschland gebannen is' en die 'woont bij de vaart in een hol'. Nu is het juist dat deze G. Lipholt niet over de papieren beschikte, maar desondanks was de algemene gezondheidstoestand op de Ommerschans in de eerste paar jaren nog niet zo slecht, afgezet tegen hetgeen zich in de jaren erna afspeelde, toen gediplomeerde artsen niet konden voorkomen dat bedelaars op grote schaal overleden. In het boek worden voorbeelden gegeven van situaties waarin meer dan 30% van de bedelaars ziek was

en waarin in één maand meer dan 50 mensen overleden.

Het was niet zo heel moeilijk om de Ommerschans te ontvluchten, zo blijkt uit het boek. De aantallen deserteurs waren hoog. Maar in het algemeen kwamen de ontvluchten op enig moment weer terug in de Ommerschans, omdat ze toch weer ergens als bedelaar werden opgepakt. Er was een keurig reglement waarin de bepalingen stonden waaronder een bedelaar in vrijheid mocht vertrekken. Kern hierin was dat de bedelaar in staat was zijn kost te verdienen en dat hij voldoende gespaard had om een start te maken in de samenleving. Desondanks kwamen ook veel geoorloofd vrijgelaten bedelaars na verloop van tijd weer terug op de Schans. De recidive cijfers lagen op een bepaald moment boven de 50%.

Doelstelling niet haalbaar

Al snel bleek dat het uitgangspunt van de Maatschappij van Weldadigheid, dat op de Ommerschans bedelaars werden opgevoed tot goed functionerende burgers, niet algemeen haalbaar was. Het uitgangspunt dat alleen gezonde mensen op de Schans terecht kunnen, moest onder druk van de overheid worden verlaten, simpelweg omdat er in Nederland een grote groep mensen was die lichamelijk en/of geestelijk

De Ommerschans op de kadasterkaart van 1837.
(Bron: Historisch Centrum Overijssel)

niet in staat was om zichzelf te redden en waarvoor de koloniën de oplossing moesten bieden. Uiteindelijk bezweek de Maatschappij onder de druk en werd de regeling getroffen dat voor gehandicapte kolonisten, bovenop de basisvergoeding van 35 gulden per persoon per jaar, een extra vergoeding van 50 gulden of hoger zou komen. Omdat die vergoeding royaal lager was dan de kosten van gespecialiseerde gestichten, zoals bijvoorbeeld het krankzinnigengesticht in Deventer, kwam het nogal eens voor dat een gemeente (die de kosten moest dragen) haar probleemgeval naar de Ommerschans of Veenhuizen stuurde, in plaats van naar de gespecialiseerde zorg. De geldstromen tussen overheden

maakte dat er een enorme administratie werd aangelegd, die bewaard is gebleven en waaruit Schackmann veel informatie heeft geput.

De Ommerschans gaf aanleiding tot nog een andere vorm van bureaucratische druk. Er was een voortdurende stroom van requesten (verzoeken) tot vrijlating uit de Schans, zowel van bedelaars als van hun familieleden buiten de Schans, gericht aan Koning Willem I. Deze nam elk verzoek uit de samenleving, van welke aard dan ook, serieus en dus moest de Permanente Commissie elk verzoek serieus van commentaar voorzien, waarna de Koning een (meestal negatief) besluit nam. Ook deze administratie is volledig bewaard gebleven.

Familiegeschiedenissen

Het boek "De bedelaarskolonie" schetst niet alleen een goed en gedetailleerd beeld van de organisatie rond de bedelaarskolonie; het is ook een bron voor familiegeschiedenis en een aanmoediging voor een ieder, van wie een voorouder korte of langere termijn in aanraking met de Ommerschans is geweest, als kolonist of als ambtenaar, om in de archieven van de Maatschappij op zoek te gaan naar de verhalen. Zo publiceerde ik jaren geleden in ons verenigingsblad het verhaal over mijn voorouder Adolf Daniel Otterbein, een (voor zijn dertigste!) gepensioneerde legerofficier die het laatste

deel van de oorlogen tegen Napoleon in Nederlandse krijgsmacht had gewerkt en die in 1829 in Namen, België, huwde met Jeanne Marie Joseph Angélique Tichon. Hun eerste kind werd in 1830 in Namen geboren en daarna trokken ze naar de noordelijke Nederlanden, waar Adolf een betrekking kreeg als zaalopziener in de Ommerschans. Daar werden nog zes kinderen geboren. In 1843 werd hij ontslagen wegens dronkenschap. Rond dit ontslag is een gedetailleerde correspondentie met de Permanente Commissie bewaard gebleven. Na zijn ontslag vestigde Otterbein zich te Dedemsvaart, aan de Langewijk, waar het gezin rondkwam van het pensioentje uit zijn legertijd. Hoewel de naam Otterbein in mannelijke lijn is uitgestorven, heeft Adolf een talrijk nageslacht, dat we terugvinden in diverse katholieke families in Dedemsvaart en de rest van Nederland. Overal waar je in de families Rijkers, Wibier, Froeling en Hemme de meisjesnaam Angélien tegen komt, voert

Bidprentje van Angelique Tichon, weduwe Adolf Otterbein.

(Coll. Helmuth Rijnhart)

deze door vernaming vrijwel zeker terug naar Adolf's echtgenote.

Een voorbeeld van een stel dat elkaar in de Ommerschans ontmoette is Willem van Zoelen (Leiden 1791) en Femmetje Liefhebber (Enkhuizen 1795). Hij kwam op 27 juli 1823 uit het gesticht te Hoorn, als kolonist nr. 904 binnen in de Ommerschans. Zij kwam een week later, op 2 augustus 1823 uit hetzelfde gesticht te Hoorn, als kolonist nr. 978 binnen in de Ommerschans. Bij de medische keuring werd zij gekwalificeerd als *"slegt van geboor"*. Afgezien van haar doofheid was Femmetje gezond, want op 27 oktober 1825 beviel ze van een buitenechtelijke zoon, die de naam Christiaan kreeg. Het kind overleed na 6 maanden. Ruim twee jaar later, op 19 januari 1828, kreeg ze opnieuw binnen de Ommerschans een zoon die de naam Christiaan kreeg. Hierbij was Willem van Zoelen de aangever

en hij erkende bij de aangifte de vader te zijn. Aangezien als beroep arbeider staat vermeld, mag je er van uit gaan dat Willem op dat moment niet binnen de Ommerschans zat opgesloten. Kort daarop mocht ook Femmetje Liefhebber de Ommerschans verlaten.

Op 25 maart 1831 meldde Willem van Zoelen zich op het gemeentehuis van Ambt Hardenberg te Heemse om aangifte te doen van de geboorte van zijn zoon Gerhardus, 2 dagen ervoor ter wereld gebracht door zijne huisvrouw Femmetje Liefhebber. Het stel woonde in het Rheezerveen, waarschijnlijk aan de Dedemsvaart tussen Sluis VI en Sluis VII. Echter, ze wisten niet uit de Ommerschans te blijven, want op 8 januari 1834 beviel Femmetje opnieuw binnen de Ommerschans van een kind, dochter Gezina. Opnieuw is Willem van Zoelen de aangever en opnieuw erkent hij de vader

De Ommerschans ca 1845, met de gemeentegrenzen van Avereest, Stad Ommen en Ambt Ommen en de ligging van de hoeves. (Bron: Topografische Militaire Kaart; dienst Kadaster)

te zijn. Verschil met de vorige aangifte in Ommen is dat nu als beroep kolonist staat vermeld. Hij is dus nu wel duidelijk geïnterneerd op de Schans. Desondanks mag hij wel met twee zaalopzieners naar Ommen om aangifte te doen. Dat toont toch ook weer iets van flexibiliteit bij de leiding van de Ommerschans.

In de zomer van 1836 verbleef het gezin nog op de Ommerschans want daar overlijdt zoon Christiaan. Bij het overlijden is Willem van Zoelen als vader geregistreerd. In 1837 of 1838 is het gezin uit het hart van de Schans vertrokken. Waarschijnlijk hebben ze zich gevestigd binnen de kolonie op het grondgebied van Avereest, want 21 december 1839 meldde Willem zich op het gemeentehuis van Avereest als vader van zoon Christiaan. En kort daarop, op 6 maart 1840, trouwden Willem en Femmetje te Avereest bij assessor Frederik Boterman, in diens herberg op de hoek van de Kalkovenwijk en Kruizinga's wijk en bij deze gelegenheid erkende Willem zijn drie nog levende kinderen *"hier tegenwoordig genaamd Gerardus geboren te Heemse oud acht jaren, Gezina geboren te Ommerschans oud zes jaren en Christiaan oud twee maanden als bunnen eigen kinderen aan te nemen en daarvan ouders te zijn"*.

Ook in 1850 woonde het gezin binnen de gemeente Avereest én binnen de kolonie de Ommerschans. Op 10 augustus 1852 is Willem overleden binnen de Ommerschans. Zoon Gerhardus is in 1856 overleden. Dochter Gezina is het jaar erop van een buitenechtelijke zoon bevallen. Het kind wordt naar haar vader, Willem van Zoelen, genoemd. Ze trouwt later met Frederik Euverman en krijgt nog een aantal kinderen. Haar broer Christiaan trouwt in 1869 met Hendrikje Tijhuis en zij krijgen een aantal kinderen.

De familie Van Zoelen heeft tot ver in de 20e eeuw nakomelingen in Dedemsvaart.

Het prachtige handschrift van Nicolaas Verhulst

In de periode 1988-1991 heb ik de registers van de Burgerlijke Stand van Avereest getranscribeerd (de inhoud overgetypt). Daarbij heb ik een verzameling handtekeningen aangelegd, die ik met behulp van een handscannertje uit de aktes haalde. Een handtekening die er bijzonder uitsprong, was die van Nicolaas Verhulst. Niet alleen omdat het een prachtige handtekening is, maar ook omdat deze bijzonder vaak voor komt, in de periode 1830-1843. Ook onder de trouwacte van Willem van Zoelen en Femmetje Liefhebber pronkt de handtekening van Verhulst.

Uit het prachtige boek van Wil Schackmann lezen we ook de geschiedenis van Nicolaas Verhulst en zijn gezin, die nauw verwant is aan die van de Maatschappij van Weldadigheid.

In juni 1820 was heel Delfshaven uitgelopen om de 52-jarige Nikolaas Verhulst en zijn gezin uitgeleide te doen naar Willemsoord. Het was het eerste gezin dat namens de subcommissie Delfshaven werd uitgezonden en iedereen, inclusief het gezin zelf, zag deze verhuizing als goede stap vooruit. Omdat Nikolaas eerder een administratieve functie had uitgeoefend, kreeg hij in de spinnerij in Frederiksoord de taak om schrijfwerkzaamheden voor de directeur uit te oefenen. Daarbij maakt hij zoveel fouten dat het werk door een ander opnieuw moest worden

uitgevoerd. Daarna werd hij assistent van de boekhouder en kreeg als taak de zakboekjes van de kolonisten te kopiëren. Maar ook daar werd hij weggestuurd omdat hij teveel fouten maakte. Wat hij wel goed kan, is het schrijven van petitie's namens de bewoners van de kolonie (in prachtig handschrift) als zij het met de gang van zaken niet eens zijn. Maar hiermee maakt hij zich ook niet geliefd bij Van den Bosch.

Omdat hij bovendien *“door ligchaams swakheid geheel ongeschikt voor den veldarbeid is”*, concludeert Johannes van den Bosch dat *“er dus van deze man pertinentelijk geen het minste nut te trekken is”*. Dan worden Verhulst en enkele van de aan zijn gezin toevertrouwde weeskinderen en zijn kinderen betrappt op diefstal, als gevolg waarvan ze uit de kolonie worden gezet.

Verhulst stuurt een aantal smeekbedes naar de Permanente Commissie om weer in de kolonie te worden opgenomen. Uiteindelijk krijgt hij het voor elkaar als gunst om met zijn gezin als gewoon kolonist te worden opgenomen in de Ommerschans, waar hij (van vrouw gescheiden) met 40 anderen op een slaapzaal moet verblijven. Zijn vrouw overleeft het verblijf in de Ommerschans niet en Verhulst komt na vier jaar als vrij man naar buiten. Een terugkeer naar Delfshaven ziet hij niet zitten. Hij wordt goede maatjes met herbergier Meine Ilkes Kruisinga aan de Vaart, die tevens assessor (wethouder) en ambtenaar van de burgerlijke stand is. Die kan wel een hulpje gebruiken en Verhulst gaat aan de slag als schrijver.

Vermoedelijk heeft hij in de periode 1830-1843 vele honderden aktes voor de burgerlijke stand geschreven. Daarbij komt hij zelf 513 voor als getuige in een geboorteakte, 147 keer in een trouwakte

en 135 keer in een overlijdensakte. Hij is kind aan huis in de herberg van Kruisinga en als Kruisinga na 14 februari 1837 wegens ziekte niet meer in staat is de aktes te ondertekenen, blijft Verhulst de aktes opstellen uit naam van Kruisinga, tot aan diens dood op 31 augustus 1837. Al deze aktes zijn niet door de ambtenaar van de burgerlijke stand ondertekend. Dan neemt op 31 augustus 1837 raadslid Frederik Boterman de rol over van Kruisinga en vanaf 20 september is Boterman in dienst als Assessor. De gemeentelijke administratie wordt verhuisd van Balkbrug naar het logement van Boterman bij de Kalkovenwijk in Dedemsvaart en... Verhulst verhuist mee. De aktes worden in hetzelfde handschrift opgesteld en Nicolaas Verhulst blijft in dezelfde frequentie voorkomen als getuige in de aktes, tot het voorjaar van 1843. Twee jaar later, op 20 mei 1845, overlijdt Verhulst "aan de Dedemsvaart".

Tot slot

In het boek "De bedelaarskolonie" van Wil Schackmann komen veel personen voor. Van een aantal wordt de geschiedenis breed uitgemeten en anderen worden terloops genoemd. Heel interessant is de lijst van de eerste twaalfhonderd bedelaars die in de Ommerschans zijn opgenomen.

Het boek is een aanrader voor een ieder die geïnteresseerd is in de geschiedenis van deze bijzondere instelling, of wiens voorouder op enige wijze in aanraking met de Ommerschans is geweest. Het biedt een goede opstap om zelf verder op onderzoek te gaan in de archieven in Assen die steeds verder (digitaal) ontsloten worden. Je krijgt door het boek een genuanceerd gevoel van wat zich aan de Ommerschans afspeelde. Aan de ene kant waren er de omstandigheden heel erg en aan de andere kant was het de meest veilige haven voor een groep

Nederlanders voor wie in de samenleving geen plaats was.

De Ommerschans was een drastische stap in de organisatie van zorg voor Nederlanders die zichzelf niet kunnen of willen redden. In de bijna twee eeuwen die sinds de opening van de Ommerschans verstreken zijn, is er veel veranderd in de zorg voor deze groep

mensen. Maar de Ommerschans is wel een onmiskenbare historische schakel in de geschiedenis van deze zorg.

Helmuth Rijnhart

Wil Schackmann, De bedelaarskolonie, 368 pagina's, van Gennep, EUR 19,50 ISBN 9789461642158

Het vierde pand

In de vorige kroniek heeft u al het e.e.a. kunnen lezen over zoon Jo (Johannes) van Hendrik Nijensikkens en Geertje Brinkman. Hier gaat mijn verhaal over deze zoon verder.

Gevreesde ziekte

Moeder Geertje sukkelde aan het eind van de oorlog met haar gezondheid. Dokter Mol schrijft medicijnen en rust voor.

Ze gaat in 1946 aan de wal en komt in huis bij slager Reinder Nijensikkens, de jongere broer van haar man. Bij ome Reinder kon veel (zo niet alles!). Hier

Op deze foto staan op de bovenste rij v.l.n.r.: Reinder Nijensikkens (slager), opoe Nijensikkens, de echtgenote van Reinder, 2 deftige dames, waarvan de mannen bij opoe in de kost waren. Op de onderste rij v.l.n.r.: een buurjongen, dochter Wilhelmina, dochter Henny en de tweeling Reinder en Geertje. (Coll. Jan Nijensikkens)

is ze liefdevol opgenomen. In die jaren durfde men het woord kanker niet uit te spreken, meestal was de aanduiding de gevreesde ziekte, waar geen kruid tegen gewassen was. Ook was men ervan overtuigd, dat na een operatie de ziekte sneller zou verlopen omdat er dan lucht (zuurstof) bij gekomen was. Ruim 60 jaar geleden wist men niet beter. Gelukkig is hier door o.a. het Koningin Wilhelmina Fonds veel verbetering in gebracht.

Aan boord

Jo ging aan boord bij zijn vader om samen de turfhandel te doen. De knecht had ander werk gevonden. Hij werd chauffeur. Na een paar reisjes, turf halen uit Klazinaveen en in de buurt van Zwolle aan de man brengen, had Jo het al helemaal gehad.

Op een zaterdagmiddag toen ze in Spoolde lagen, had Jo zich gewassen en netjes opgeknapt om de stad in te gaan. Om drie uur kwam er een boer met twee platte wagens aangereden om 3000 turven te halen. Onder protest, trok Jo zijn werkkleren aan om de wagens te laden.

De turven van de deklust (de bovenlast) waren veel makkelijker te lossen dan die uit het ruim. In het ruim werd de mand met turven met een zwaai op de schouder gezet, vervolgens het trapje op en via de loopplank kwam je dan bij de wagen, waar de turven "opgekieperd" werden. De vier zijanten werden netjes geloegd (gestapeld). Door de vele manden op je schouder, werd deze beurs en gezwollen. Volgens Jo had zich op zijn schouder een buil ter grootte van een kippenei ontwikkeld. De schouders in veel beroepen hadden het zwaar te verduren. Denk maar aan opperlieden die met een tas stenen naar boven moesten of schilders met ladders op de schouders, timmerlieden met planken, imkers met zware bijenkasten, slaggers met zware

bouten vlees en molenaars met zakken meel. Eigenlijk te veel om op te noemen. Als je mensen spreekt uit die tijd, zeggen ze heel vaak: "Maar wij bint- er ok wel ekoo'm."

Jo vertrekt naar Antwerpen

Het gewroet in de turf zag schipper Jo niet zitten. Er zat bovendien ook geen toekomst in een schip van 85 ton. In Antwerpen was vraag naar schippers en matrozen voor de Rijnvaart. Omdat hij een paar jaar ervaring opgedaan had bij een Duitse schipper, werd hij direct aangenomen als matroos. Na korte tijd werd hij door de maatschappij aangesteld als kapitein van een rijnaak.

Aan de kade bij de haven waren diverse winkels. Op een gegeven moment sloeg Jo proviand in voor een volgende reis. Voor de broodnodige vitaminen kocht hij een zak mandarijnen bij een aardige

Jo en Lea in 1947 in Balkbrug. Op de achtergrond is nog de winkel van Pluim te zien (nu Plusmarkt).
(Collectie Jan Nijensikkens)

verkoopster in een groentezaak. Ze verkocht hem slechte, oude, bevroren mandarijnen. Na een week ging Jo op hoge poten de winkel binnen om verhaal te halen en dat was nou net de bedoeling geweest van verkoopster Lea. Ze kwam van een klein dorp, 10 km buiten Antwerpen. Streng katholiek opgevoed, getrouwd, maar later gescheiden. Dat was voor haar familie aanleiding om alle banden te verbreken. Zodoende was ze naar de grote stad getrokken. Alleen is ook maar alleen, moet ze gedacht hebben, toen ze Jo voor de eerste keer zag. Door die slechte mandarijnen zou hij zeker terug komen om zijn beklag te doen. Dan kon ze een praatje met hem maken en beter leren kennen. Door deze list zijn Jo en Lea inderdaad verliefd op elkaar geworden. Na een tijdje wilde hij haar graag aan boord hebben, maar de baas van de rederij was nog van het oude stempel: "geen hoerderij op onze schepen", was zijn motto. Eerst trouwen, dan samenwonen. Als getrouwd stel hebben ze jaren samen gevaren. Als het schip uit Antwerpen vertrok, ging Lea met de trein naar Dordrecht om daar aan boord te stappen. Omgekeerd stapte ze bij terugkeer in Dordrecht van boord om de trein naar Antwerpen te nemen. Ze durfde niet te varen over de Zeeuwse wateren. De beide oevers moest ze goed kunnen blijven zien.

Moeder Geertje

Met de moeder van Jo gaat het langzaam achteruit. Ik zie haar zo nog op bed liggen achter het raam van de voorkamer van het grote huis van mijn oom Reinder. In het begin zat ze bij goed weer ook wel buiten in het prieeltje, links van het huis. Langzaam ging haar gezondheid steeds meer achteruit en in de januari 1947 is ze gestorven. De laatste maand van haar leven is Geertje verzorgd door Lea, die uit Antwerpen was overgekomen. Het zal

Trouwfoto van Reinder Nijensikkens en Heintje Bulten. Het echtpaar dat Geertje in huis nam en haar liefdevol verzorgde tijdens de laatste maanden van haar leven. (Coll. Jan Nijensikkens)

Geertje ongetwijfeld veel geruststelling en vrede hebben gegeven, te weten dat haar jongste zoon een goede, flinke en lieve vrouw getrouwd had.

Aan wal

Het gaat goed met Jo en Lea. Door het roer op de Rijn en Ruhr ook in handen van zijn vrouw te geven, werd ze steeds bedrevener en konden ze een matroos uitsparen. Niet alleen het stuurrad maar ook de portemonnee kwam in handen van Lea. Na verloop van tijd werd ingeschreven op een nieuw te bouwen appartement, waarin ze beiden met veel plezier gewoond hebben. Hun thuiskomen lag toen in Berghem bij Antwerpen.

Samen zijn ze vele jaren later naar de plaats geweest, waar Jo in de gevangenis was en na de bevrijding een goede tijd met de Amerikanen beleefde. Dat liep

helaas op een teleurstelling uit. Dacht Jo nog hetzelfde aan te treffen als 20 jaar geleden? Met de oude bazin heeft Jo nog kunnen praten. De dochter ontweek hen. Gelukkig was na jaren Russische krijgsgevangenschap haar verloofde teruggekeerd.

Naar het turfveld

Na het overlijden van Geertje is vader Hendrik bijna 70 jaar als hij alleen komt te staan.

Een schippersknecht is niet te betalen, dus zand -en grindvervoer is verleden tijd. De schoorsteen moet toch roken dus de turfhandel is het belangrijkste wat hij nog doet. Eerst helemaal alleen. Het is moeilijk voor te stellen. Alleen varen met een schip aangedreven door een motorbootje, waar je bij iedere sluis en brug in- en uit moet klimmen om de snelheid te regelen. Bij Coevorden in je uppie het Stieltjeskanaal opvaren, in de kom van Klazienaveen het Scholtenskanaal inzwaaien en bij Hasselt de Vecht of de IJssel op zien

te komen. Helemaal alleen sturen en de motorboot bedienen. Bij de sluisen hielpen de sluiswachters meestal wel even aanleggen.

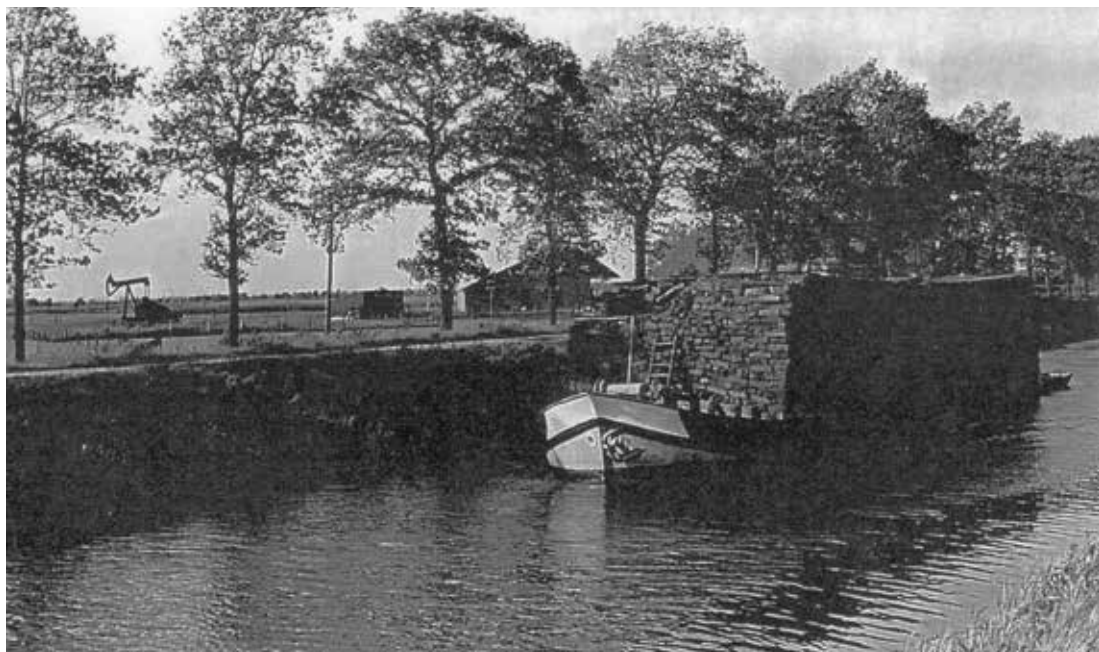
Het betekende ook je eigen potje koken en 's nachts lag je alleen in het grote donkere turfveld.

Berend, zijn twee jaar oudere broer, ging soms mee. Dat kon echter niet te vaak omdat zijn vrouw erg doof was. Als zij alleen thuis bleef, moesten er maatregelen getroffen worden.

In de zomervakantie ging zijn kleinzoon Wim uit Laren, achterneef Reinder uit Balkbrug of ik (ook van de Balk) met hem mee naar het veld.

Het werken op deze manier heeft mijn oom Hendrik volgehouden tot ongeveer zijn drieëntachtigste. In de zomer als de boeren geen tijd hadden om turf te halen, ging hij mee met Jo en Lea.

Zijn jongste dochter, die samen met haar man ook wel eens een keer meeging met Jo, bracht hem dan naar Lobith-Tolkamer. Hier stapte hij op en maakte een paar

Het schip "Twee gebroeders" varende in de omgeving van Nieuw-Amsterdam. Hendrik is staande aan het roer, hoog op de turflast, nog net te zien. (Coll. Jan Nijensikkens)

reisjes mee op het grote schip van zijn zoon en schoondochter, met een prachtige woonkamer en dito slaapkamers. Soms wel drie weken werd hij door Lea in de watten gelegd. Moest er ergens een dag gewacht worden, dan gingen ze met de auto een dagje uit. Op je oude dag nog met vakantie, en hoe. Het was je gegund oom Hendrik!

Overleden

In zijn schip de "Twee Gebroeders" is hij overleden. Hij werd verzorgd door de wijkzuster, zijn dochters, de vrouw van jonge Reinder, Kathrien en Lea. Zij was ook weer overgekomen uit Antwerpen. Vlak voor zijn overlijden heb ik nog afscheid van hem kunnen nemen. De man van mijn eerste biertje, die mij hielp bij het schieten van mijn eerste koe, die in het begin van mijn trouwen elke week een avond kwam praten. De man ook die nergens tegen op zag of bang voor was, maar wel stijfkoppig zijn eigen plan trok. In de plaatselijke krant stond het volgende:

"SCHIPPER NIJENSIKKENS OVERLEDEN
Na een kortstondige ziekte is maandagavond aan boord van zijn schip overleden de heer Hendrik Nijensikkens. Hij bereikte de leeftijd van 85 jaar. De heer Nijensikkens was in wijde omgeving een bekende persoonlijkheid, hetgeen zijn oorsprong vond in het feit dat hij ongeveer zestig jaar lang met zijn schip turf uit de venen haalde en ze daarna aan de man bracht.

Op ongeveer twintigjarige leeftijd trok Nijensikkens, kortweg Sikkens, naar Duitsland, samen met zijn broer Berend (die ruim een week geleden stierf op 87-jarige leeftijd) en zij verdienden er een goed loon als melkknecht. Op 24-jarige leeftijd kwam hij terug naar Nederland een kocht een schip. Ongeveer een jaar geleden legde Nijensikkens zijn "Twee gebroeders" vast. Daarmee zette hij een

punt achter zijn lange loopbaan. Met hem is één der oudere ingezetenen van Balkbrug en ongetwijfeld ook één der meest bekenden heengegaan.

De begrafenis is bepaald op donderdag 10 oktober op de algemene begraafplaats te Oud-Avereest."

De zondag na de begrafenis hebben wij Jo en Lea naar Antwerpen teruggebracht en het grote schip met z'n prachtige stuurhut, de woonkamer en de twee slaapkamers bekeken.

Antwerpen

Lea wilde de maaltijd bereiden: Paardenbiefstuk met groene boontjes en patatten. Ondertussen kon Jo ons iets van Antwerpen laten zien. Na diverse dingen bekeken te hebben, kwamen we in een danscafé waar het grootste dansorgel van Europa stond. Toen we teruggingen vroeg Jo ons niets te zeggen over het café, want dat zou Lea zeker niet fijn vinden zo vlak na de dood van vader. Met een glimlach denk ik hieraan terug. Wat opoe met de pook nog niet gelukte, had het kleine Belgische madammeke met liefde wél voor elkaar gekregen: Jo hield rekening met haar!

Tenslotte

Aan het eind kan ik nog vertellen dat het contact met Lea's familie hersteld is, zelfs met haar broer, de pastoor. Iedereen kon goed met Jo opschieten. Dankzij Lea is het goed gekomen met Jo.

"In "Spreuken" staat: Een goede huisvrouw is meer waard dan robijnen", zo zei Tjeerd Haitjema eens.

Lea is in 1988 overleden. Samen met Kathrien, de vrouw van mijn neef Reinder, zijn we naar haar begrafenis geweest.

Jan Nijensikkens

1. juf De Vries, 2. Johan Vlijm, 3. Harm Schipper, 4. Gerrit van Echten, 5. Jan van Echten, 6. Pieter Dolf-
anne de Vries, 13. Jannie Vriend, 14. Arend Compagner, 15. Evert Prins, 16. Janny Vlijm, 17. Johanna Dolf-
Bakker, 24. Tinie Vriend, 25. Klaasje Prins, 26. Minie Peters, 27. Alie Peters, 28. Gé Stel, 29. zoontje van juf v.d. Wateren,
van Goor.

7. Jan Dillema, 8. Andries Pothof, 9. Kina Stel, 10. Geertje Gort, 11. Trijntje Kisteman, 12. Mari-
van Dijk,
19. Anneke de Vries, 20. Geke Dekker, 21. juf v.d. Wateren-Spaargaren, 22. Finie Bakker, 23. Alie
van Echten, 31. Dickie Gort, 32. Henk Pothof, 33. Henk Stel, 34. Jan Dolf-
sma, 35. Albert (Appie)

Museumweekend

Op zaterdag 6 april (museumweekend - 6/7 april 2013) ging ons streekmuseum weer open voor het publiek. De afgelopen maanden is er door een groot aantal vrijwilligers weer hard gewerkt om de bezoekers ook in 2013 weer te ontvangen en... weer iets nieuws te kunnen laten zien. Zo is het interieur van de Turfschuur weer op een aantal plaatsen veranderd en/of aangepast.

In de oudheidkamer staat dit seizoen een fraaie foto-expositie opgesteld van de Dedemsvaartse tuinarchitecte Mien Ruys.

Op de eerste dag (6 april) van dit nieuwe seizoen lieten de bezoekers het nog een beetje afweten, maar de daaropvolgende zondag kwam men in grote getale. Landelijk was er een kleine daling van het aantal museumbezoekers gedurende dit weekend. Ons museum volgde dit beeld.

Familie Ten Cate

Onlangs kreeg de HVA een boekje over de voorouders en hun familie op en rond het erf Den Kaat in Avereest. Het is geschreven door Harry Zanting uit Maartensdijk.

Zijn voormoeder Hendrikje Alberts Santinge geeft in 1725 in het Drentse Zuidwolde haar ja-woord aan Hendrik Egberts ten Cate. Bruid Hendrikje Alberts is geboren op het voorouderlijke Santinge-erf in Zuidwolde. Bruidegom

Prinses Juliana en Mien Ruys in gesprek. (Coll. Tuinen Mien Ruys)

Hendrik Egberts is afkomstig van het erf Den Kaat in Avereest, aan de Overijsselse kant van het riviertje de Reest. Het echtpaar is daarna gaan wonen op de Santinge -boerderij, en vanaf dan zal Hendrik als eigenaar van dat erf niet meer ten Cate heten, maar als Hendrik Egberts Santinge door het leven gaan. Een extra reden voor dit familieboek over hun wortels op Den Kaat, is de recente ontdekking (internet) dat ze niet alleen via de Zanting-lijn, maar ook via een voorouderreeks van hun moeder Trijntje Olde op het Den Kaat-erf belanden. Wie meer wil weten over de families ten Cate en Santing, kan het boekje inzien in de oudheidkamer of bestellen bij Harry Zanting.

Redactie

In dit artikel gaat het over de Dedemsvaartse vervener Berend Berends die heeft gewoond op het huis Moerheimstraat 94-96. Dit huis heeft nu de naam "Frisiastate". Berend Berends was getrouwd met Berendina Catharina Berkenbosch. Van hen beide zijn er foto's welke ik onlangs (in 2012) heb ontvangen van de heer Roland van Gaalen.

Berend Berends jr (1827-1899)

De vervener Berend Berends (ook vaak genoemd Berend Berends jr.) was een zoon van Bonne Berends en Liebegien Arends Kreuzen, die woonden destijds in het huis op de hoek van de Langewijk en het Rak. Berend Berends zal in dat huis geboren zijn.

Berend Berends is getrouwd met de uit Hoogeveen afkomstige Berendina Catharina Berkenbosch (nt. 1). Na zijn trouwen in 1853 heeft hij het herenhuis "Frisiastate" laten bouwen. Berend Berends ging daar met zijn gezin (nt. 2) wonen. Overigens heeft dat huis pas later de naam "Frisiastate" gekregen. Het herenhuis is gelegen aan de straatweg langs de Dedemsvaart recht tegenover de uitmonding van de Van Roijens Hoofdwijk. Vanuit zijn huis had hij dus een zichtlijn over de gehele lengte van de Van Roijens Hoofdwijk.

Het perceel met het herenhuis staat bij de

verkoop in het jaar 1895 omschreven als een herenhuis met twee stenen schuren, een stookhok, twee hooibergen en een tuin, groot ruim 1,32 ha. Achter zijn huis was een perceel met een houten schuur, een boomkwekerij en groenland. Daarachter nog bouw- en groenland en daar weer achter nog groenland tot aan de Langewijk, tezamen ruim 3,9 ha. Bij de verkoop in 1895 waren er verder nog enige percelen langs de Hoofdvaart (Moerheimstraat) en nog een aantal percelen ten zuiden van de vaart, o.a. langs de Van Roijens Hoofdwijk en ten oosten van de Stegerensallee. In totaal waren er 52 percelen.

Stakingen in de venen

In het jaar 1888 waren er in veel veenderijen veenstakingen, het z.g. bollejagen. (Zie hierover "Een wereld van turf" pag.70-71). Bij de onderhandelingen namens de verveners was ook Berend Berends betrokken. De onderhandelingen vonden plaats in het logement Hagedoorn bij sluis 7.

Veenderijen, fabrieken en kalkbranderijen

Behalve de bezittingen van venen was hij in Dedemsvaart samen met zijn broer Arend Berends, Egbert Zwijs en de zoons van Van Roijen ook mede-eigenaar van de in 1862 opgerichte, voor die tijd grote suikerraffinaderij en aardappelmeelfabriek ten zuiden van de vaart, tegenover huize "Humosa". De onderneming heette "NV Dedemsvaart".

Berend Berends 1827-1899 / Berendina C. Berkenbosch 1835-1895. (Coll. Roland v. Gaalen)

Huize "Frisiastate" aan de Moerheimstraat. (Collectie HVA)

Van deze fabriek werd gezegd dat het de eerste aardappelmeelfabriek in het noorden was buiten de provincie Groningen.

Daarnaast was Berend Berends ook medekalkfabrikant in de firma Berends & Dozy, in Dedemsvaart, waarvan de kalkovens stonden achter het huis "Arriërend". Deze kalkovens waren overgenomen van Van Roijen. Later heeft Berend Berends ook het huis "Arriërend" aangekocht voor zijn zoon Bonne Berends Bzn..

Vroomshoop

Bij de liquidatie van de "Eerste Nederlandse Veenmaatschappij" in 1870 werden de kalkovens in Vroomshoop door de broers A. en B. Berends uit Dedemsvaart overgenomen. Opzichter in Vroomshoop in 1869 voor Berends was R. ten Kate. In 1870 was hij directeur van de veenderij en in 1871 was hij ook zelf vervener geworden. Zijn opvolger was Teunis Visscher Hzn., ook hij werd later zelf vervener.

Bij de ontbinding en verkoop van de Veenmaatschappij Twente in 1879 werden de venen goeddeels aangekocht door Berend Berends. Er wordt beschreven dat de vervener Berend Berends in 1883 een groot bedrijf had in Vroomshoop.

Zijn zoon Bonne Berends Bzn. heeft samen met Johannes van der Vecht later in Vroomshoop de veenderij, waaruit machinale turf werd geproduceerd, voortgezet onder de naam NV Maatschappij tot exploitatie van veenderijen kalkbranderij v/h Berend Berends Jr..

Beerzerveld

In Beerzerveld werd de veenderij Nieuw Gelderland gesticht door de fa. Terwindt & Arntz. De turf uit deze veenderij werd als brandstof gebruikt voor de steenfabrieken van de firma Terwindt & Arntz aan de grote rivieren. Ook andere steenfabrikanten hadden veen aangekocht in Beerzerveld. Omstreeks 1878 heeft Berends Nieuw Gelderland aangekocht.

De Krim

Kort voor 1882 hebben Berend Berends jr, Minke en Van Haeringen een deel, ca. 20 ha. van totaal 43 ha. bovenveen in De Krim gekocht van Jakob Krikke, dat was kort voor zijn overlijden. Het restant van genoemd bovenveen, nog 23 ha., is in de nalatenschap van Krikke gekomen.

In 1892 heeft Jac. Krikke Jzn. van Berend Berends jr. twee grote percelen derg (dargveen) zittende op het Scholtenslag

in De Krim aangekocht. De akte was verleden door mr. Meesters, notaris te Avereest. Er staat vermeld: "Koper geeft aan de ligging en uitgestrektheid te kennen van beide percelen". Als borg trad zijn schoonvader op.

Activiteiten

In 1882 heeft Berend Berends een krant opgericht speciaal voor belanghebbenden van de turf- en steenindustrie met de naam "Turf- en Steenindustrie". Dit krantje werd gelezen door verveners, schippers en fabrikanten.

Berend Berends heeft in het bestuur gezeten van de Kamer van Koophandel en Fabrieken van Avereest.

Verder is Berend Berends ook kerkvoogd geweest van de Hervormde gemeente van Dedemsvaart. En toen zijn ouders bij hun 50 jarig huwelijksfeest in 1868 een kerkorgel wilden schenken aan de Hervormde kerk aan de Hoofdvaart, hebben zijn broers en hij contact gezocht met de Zwolse orgelbouwer Jan van Loo. De opdracht is aan Van Loo verstrekt, het werd een orgel met oxaal (galerij). In 1870 was het orgel gereed.

Tenslotte

Kort na het overlijden van zijn vrouw in 1895 heeft Berend Berends zijn Dedemsvaartse bezit verkocht en uit Dedemsvaart vertrokken. Hij is later overleden in Gorssel. Zijn bezittingen zijn uitvoerig beschreven in het verkoopboekje: Veiling heerenhuis, schuren en andere gebouwen, groenen bouwlanden, veen en ondergrond gelegen in de gemeente Avereest. De eerste inzet was op donderdag 16 mei in Hotel Keuken (nt. 3), de verkoop twee weken daarna in Hotel Steenberg. Aanwijzer was B. Kroon. Deze Kroon was zeer waarschijnlijk veenbaas van Berend Berends.

HenkJan Krikke

Bronnen

- *De heer R. van Gaalen en de heer W. Visscher.*
- *C.J. Bos, Vroomshoopse geschiedenissen. (Den Ham 1995) pag. 84, 86, 94, 96.*
- *J. Drent, Bijdrage tot de geschiedenis van de gemeente Avereest. (Dedemsvaart 1978).*
- *W. Visscher, Een wereld van turf, de Overijsselse turfindustrie en de veenondernemingen in de hoge venen van Overijssel. (Gouda 2003).*
- *W. Visscher, Een reactie op een verhaal en een verhaal over een actie. HVA 1994/2*
- *Verkoopboekje: Veiling beerenhuis, schuren en andere gebouwen, groenen bouwlanden, veen en ondergrond, gelegen in de gemeente Avereest 1895. (collectie W. Visscher).*
- *H.D.J. Krikke, Jakob Krikke, 1819-1882. Een Friese vervener aan de Dedemsvaart, en zijn venen in Overijssel en Drenthe. (Gouda 2000) pag.101, 120.*
- *Drenlias*

Noten

1. *Huwelijksakte Hoogeveen 23 sept. 1853. Berend Berends, geb. Avereest 12 dec. 1827, oud 25 jaren, beroep vervener, zoon van Bonne Berends, beroep vervener, en Liebegien Arents Kreuze, beroep zonder, en Berendina Catharina Berkenbosch, geb. Hoogeveen 3 jan. 1835, oud 18 jaren, beroep zonder, dochter van Jan Berkenbosch, beroep onderwijzer, en Rolina ter Steege, beroep zonder.*
2. *Berend Berends en Berendina Catharina Berkenbosch hadden 6 kinderen, 2 jongens en 6 meisjes.*
3. *Hotel Keuken stond op de hoek Markt/ Hoofdvaart, nu Sport fit; het Hotel Steenberg is nu locatie Varwijk meubelen.*

Jeugtherinneringen en levensloop van Lutgerdina Henriëtte Balkema. (1909-2010)

Zij wordt in 1909 geboren als derde kind van de Dedemsvaartse houthandelaar
Sijbrand Harkes Balkema en Antje Tjiske Gelderman.

Haar beide grootvaders zijn tijdens hun leven bekende Avereesters: Grootvader
August Aimé Balkema is o.a. correspondent van de Nederlandsche Bank,
wethouder van de Gemeente Avereest en lid van de Provinciale Staten van
Overijssel; grootvader Gerhard Johan Gelderman is uitgever en drukker van de
Dedemsvaartsche Courant.

Sijbrand Harkes neemt in 1904 de houthandel aan het Rheezerend (Sluis 6) van zijn
vader over, maar vader en zoon werken er nog lange tijd samen. In 1904 trouwt hij
met Antje Tjiske. Het gezin gaat naast de houtzagerij wonen, grootvader August Aimé
betreft een nieuw gebouwd huis in de Moerheimstraat in Dedemsvaart.

Dineke, Diet of Dini, zoals Lutgerdina
Henriëtte achtereenvolgens in haar leven
wordt genoemd, heeft nog een oudere
broer Guus (August Aimé, 1906-1996), en
zus Gerda (1908-1948?).

Vader Sijbrand is geen gemakkelijke man:
zijn wil is wet, zowel in de houthandelaar als
thuis. Niet alleen het personeel, maar ook
zijn vrouw en kinderen lijden daar onder.

Zijn vader daarentegen, opa Balkema met
zijn lange baard, is zeer geliefd bij de
kinderen. Moeder Annie is een introverte,
maar lieve vrouw. Vooral met haar zoon
Guus heeft zij een innige band.

De familie Balkema behoort tot de
notabelen van het dorp. Er is het nodige
personeel in huis, zoals gebruikelijk
in gezinnen van enige welstand. De

Omgeving Sluis 6, waar de kinderen Balkema opgroeien. (Collectie HVA)

De Kalkwijk. Links het pand van de fam. Gelderman. (Collectie HVA)

kinderen mogen niet in de houthandelaar of
op het belovende kantoor komen, niet
in de laatste plaats omdat zij niet behoren
om te gaan met het (lagere) personeel.
Dini weet later nog te vertellen, dat
ze van kleins af aan door hen werd
aangesproken met "juffrouw".
Als er hout over de Vaart wordt
aangevoerd, loopt het dorp uit om te
kijken. Dini herinnert zich later nog
levendig de trekschuit met de lange
boomstammen, die in de houthandelaar op
maat werden gezaagd. Die boomstammen
komen helemaal uit Scandinavië.

Jeugdijaren

De kinderen hebben een onbezorgde
jeugd, al is het huwelijk van hun ouders
niet echt gelukkig te noemen, waardoor
de sfeer in huis vaak drukkend is.
Dineke lijdt daar als jongste het meest
onder. Zij heeft weinig eetlust en er wordt
regelmatig door haar vader bedreigd met
de trechter als ze haar bord niet leeg eet.

Ten einde raad propt ze haar wangen dan
maar vol om het eten vervolgens buiten
uit te spugen.

's Zomers spelen de kinderen altijd buiten.
Dineke speelt vaak bij haar vriendinnetje
Riek, die op een nabijgelegen boerderij
woont. Ze gaat er stiekem heen want
eigenlijk mag ze daar van haar vader niet
komen. Het gezin is immers niet van hun
stand. Dineke vindt het er heerlijk, want
op de boerderij mag veel meer dan bij
haar thuis.

Guus bouwt eens een hut hoog in een
boom in de tuin. Als hij aan een bel trekt,
komt het dienstmeisje met limonade,
dat door Guus met een liftje naar boven
wordt getakeld.

's Winters wordt er geschaatst op de Vaart
voor het huis. Dineke kan goed schaatsen
en rijdt met haar latere echtgenoot heel
wat molentochten!

De kinderen bezoeken ook regelmatig

hun oom in Dedemsvaart, die inmiddels de drukkerij en uitgeverij van zijn vader heeft overgenomen. Zijn zus, Henriëtte Gelderman, blijft ongehuwd en woont bijna haar hele leven in de Julianastraat. Moeder Annie zet zich in, zoals van de notabelen wordt verwacht, voor mensen die het minder goed hebben: ze bezoekt zieken en maakt soep voor de mensen die wonen en werken in de nabijgelegen veenkolonie. De kinderen mogen wel eens een pannetje soep gaan brengen. Dini vertelt later nog wel eens over de schrijnende taferelen die ze daar zag. Tijdens de Eerste Wereldoorlog heeft het gezin Belgische vluchtelingetjes in huis. Dini heeft verder nauwelijks herinneringen aan de oorlogstijd.

Eenmaal per jaar gaat het hele gezin naar de kinderarts in Zwolle, waar ze alle drie van top tot teen worden onderzocht. Op dezelfde dag vindt er ook een bezoek aan de tandarts plaats. Met Dineke wordt eenmaal een psychiater bezocht omdat "ze met de koeien praat en ze namen geeft".

Dit uitstapje naar de stad is een jaarlijks terugkerende belevenis voor de kinderen. In de zomer gaan moeder en de kinderen, meestal vergezeld van één of meerdere familieleden en natuurlijk het personeel, een paar weken in Nederland op vakantie. Zo worden Zuid-Limburg en de kust bezocht. Dineke verdrinkt daarbij nog een keer bijna in zee en houdt er haar hele verdere leven watervrees aan over. Vader blijft thuis, want de houthandel moet draaiende blijven.

Schooltijd

Op de Openbare Lagere School worden de Balkemaatjes nog wel eens gepest door de "klompen-kinderen". Ze vinden het vreselijk om schoenen te dragen naar school, omdat de andere kinderen op klompen lopen. Het is een kleine school,

er worden klassen gecombineerd. Guus moet in die tijd een paar maanden kuren omdat hij tbc heeft opgelopen. Hij ligt in een "tentje" achter in de tuin om besmetting te voorkómen.

Na de Lagere School gaan de kinderen naar de HBS in Zwolle, eerst Guus, en twee jaar later Gerda en Dineke, hoewel zij eigenlijk nog te jong is. Twee kinderen tegelijk naar school is echter wel zo gemakkelijk.

's Morgens vroeg rijden ze met de paardentram, en later de stoomtram naar Zwolle. Zij zitten dan bijna twee uur op de schuddende en bonkende keiharde bankjes. 's Winters is het ijsig koud, want verwarmd wordt er natuurlijk niet.

De relatie tussen Guus en zijn vader is inmiddels aanzienlijk verslechterd. Guus is een slimme jongen en spreekt zijn vader wel eens tegen. Eenmaal loopt de ruzie zó hoog op, dat Guus wegloopt van huis. Als hij niet thuiskomt, is moeder ten einde raad, maar zij mag niks ondernemen van haar man. Slapeloze nachten. Na een week komt er een alarmerend bericht uit Zuid-Limburg: Guus ligt met een dubbele longontsteking op bed bij wildvreemde mensen. Of zijn ouders hem maar op willen komen halen!

In 1925 behaalt Dineke haar HBS-A diploma, ze is pas 16 jaar. Niemand gelooft aanvankelijk dat ze het examen heeft gehaald. Als zij enthousiast thuiskomt om het goede nieuws te vertellen, is haar vader boos omdat hij denkt dat ze jukt. En zo wordt ze pas de volgende dag, nadat hij nadere informatie heeft ingewonnen, gefeliciteerd!

Na de HBS moet Dineke eerst maar een tijdje naar de Huishoudschool, want ze is nog te jong om het ouderlijk huis te verlaten en de Verpleging in te gaan, wat ze graag wil. Op de Huishoudschool heeft ze het niet erg naar haar zin.

Zus Gerda gaat een opleiding Handwerkvakken doen en wordt later lerares.

Broer Guus is inmiddels al naar Amsterdam verhuisd om daar Franse literatuur te gaan studeren.

Uitgevlogen

In 1928 gaat Diet, zoals ze zichzelf nu laat noemen, in opleiding als leerling-verpleegster in het Wilhelmina Gasthuis in Amsterdam.

Als ze voor het eerst met de trein in Amsterdam aankomt, vangt Guus haar op: voor een meisje zo groen als gras is het wereldse Amsterdam vol gevaren!

Diet heeft een kamer op de Overtoom. De hospita zorgt voor de maaltijden.

Diet krijgt tijdens haar opleiding te maken met patiënten die lijden aan difterie en tbc. Ze werkt tevens op de afd. Psychiatrie en in de Ogenkliniek, en ook enige tijd in het Kindersanatorium in Blaricum.

Op haar spaarzame vrije dagen maakt ze lange fietstochten door Nederland met haar hartsvriendin Constance. Ze overnachten daarbij vaak in een boerderijstal want veel geld hebben ze niet.

In 1933 behaalt Diet haar Diploma-A met kraamverpleging. Haar jaarsalaris bedraagt 1250 gulden.

Diet gaat in die tijd enkele malen op vakantie naar Duitsland

en Engeland met haar tante Henriëtte Gelderman. Tante Jet heeft flink wat geld gespaard en laat zich graag door Diet chaperonneren. (beschermend beg-eleiden, red.) Bovendien spreekt haar tante geen Duits en Engels. Zo ziet Diet al op jonge leeftijd iets van het buitenland. Kort daarop leert ze haar latere echtgenoot kennen

Scheiding

Aan het thuisfront op Sluis 6 gaat het niet goed. Het huwelijk van Sijbrand Harkes en Antje Tjiske loopt uiteindelijk op de klippen. Dit betekent tevens het einde van de houthandel. Vader Sijbrand verlaat het dorp, gaat naar Amsterdam en

Het woonhuis van de fam. Balkema. (Collectie HVA)

overlijdt daar in de oorlog. Moeder Annie verhuist een paar jaar later op aandringen van haar zoon Guus naar Amsterdam. Zij heeft het niet gemakkelijk gehad, want de scheiding wordt als een schande gezien in het dorp. Na de oorlog gaat Annie in een villa in Apeldoorn wonen. Deze villa is eigendom en tevens pied-à-terre (verblijf in een andere plaats, red.) van haar broer, die af en toe met verlof komt uit Nederlands-Indië. Zij gaat later nog een tweede huwelijk aan, wordt weduwe, woont enkele jaren in een Bejaardenhuis in Amersfoort, vlakbij bij haar dochter Dini en overlijdt uiteindelijk op hoge leeftijd.

Dini en Henk

In 1938 trouwt Dini, zoals ze inmiddels genoemd wil worden, met Henk (Hendrik Johannes) van Hüüksloot, een HTS-er die bij de Shell in dienst is. Aanvankelijk wonen ze in Amsterdam. Dini werkt nog even door, hoewel dat eigenlijk niet mag als gehuwde vrouw. Henk moet al snel in voormobilisatie en vertrekt naar Middelburg, waar Dini een tijdje een kamer huurt. Zij probeert om als verpleegster in Middelburg aan het werk te gaan, maar als getrouwde vrouw maakt ze geen enkele kans. Als Henk uit dienst komt is zijn baan bij de Shell aan een ander vergeven. Gelukkig vindt hij al snel nieuw werk als analist bij de Phoenixbrouwerij in Amersfoort, waar hij een opleiding krijgt tot bierbrouwer. Het huis in Amsterdam wordt verruild voor een huis aan de rand van Amersfoort, vlakbij de bossen. Ze mogen er vanwege de crisis de eerste drie maanden gratis wonen. Dini en Henk krijgen pas na de oorlog in 1947 een dochter, Annelies Henriëtte. Een trotse tante Henriëtte wordt peettante. Het gezin verhuist nog eenmaal, naar Athene, waarheen Henk wordt uitgezonden door de Oranjeboom brouwerij. Binnen twee jaar keert het

gezin noodgedwongen terug naar Nederland wegens ziekte van Henk, die in 1968 op 59-jarige leeftijd overlijdt. Dini blijft tot haar dood wonen in Rotterdam, tot haar 95e zelfstandig, de laatste 5 jaar in een Zorgcentrum. Ze bereikt de hoge leeftijd van ruim 100 jaar en overlijdt op 4 maart 2010. Haar 100e verjaardag wordt uitbundig gevierd en daar geniet Dini zichtbaar van!

Annelies trouwt en krijgt een zoon.

Gerda en Guus

Dini's zuster Gerda krijgt uit haar huwelijk een dochter. Gerda overlijdt helaas op jonge leeftijd. Haar dochter is dan pas 10 jaar oud.

Guus trouwt met studiegenote Annie Stehouwer. Zij gaan wonen in een gedeelte van het Huis aan de Drie Grachten in Amsterdam. Guus begint er een boekhandel en uitgeverij. In de oorlogsjaren geeft hij clandestiene literatuur uit.

Na de oorlog vertrekt het gezin, dat inmiddels zeven kinderen telt, naar Zuid-Afrika, waar nog twee kinderen geboren worden. De oudste zoon heet Guus (August Aimé), naar zijn vader en grootvader.

Guus en Annie bereiken beiden een hoge leeftijd. Guus maakt tijdens zijn leven naam in zowel Nederland als Zuid-Afrika. De oudste kinderen wonen thans in Nederland, de jongsten zijn uitgewaaid over de hele wereld. Er zijn inmiddels al vele nazaten, de mannelijke lijn in de stamboom is tot nu toe nog steeds voortgezet.

Annelies Henriëtte Smit-van Hüüksloot

Bidprentjes Avereest nu online raadpleegbaar

In mijn lagere schooltijd, begin jaren '70, was ik op woensdagmiddag meestal te vinden bij mijn grootouders Rijnhart aan de Langewijk nr. 82. Ze woonden in een groot oud huis, waar het achterhuis alle kenmerken van een boerderij had, met een grote kap, gedragen door een gebint. Op de krakende zolder stonden kisten vol met boeken en kleding, herinneringen aan vervlogen tijden. Als het slecht weer was dan gingen we kaarten. We speelden dan om de losse centen die in een groot blik zaten, onder in het dressoir. Naast het blik met kaartcenten stond een stokoud kistje, boordevol foto's en bidprentjes. Als ik geluk had dan mocht deze schat op tafel. Mysterieuze kaartjes met op de ene zijde een dikwijls enge afbeelding met doodshoofden of brandende engeltjes en op de andere zijde een naam met een tekst, vooral gebeden.

Bij die gebeden stond dan dikwijls een zin die ik kan dromen, maar waar ik helemaal niets van begreep: 100 dagen aflat. Pas later ben ik gaan begrijpen dat het systeem van aflaten hoorde bij de katholieke traditie van het vergeven van zonden, als verlengstuk van de biecht. Pas veel later begreep ik dat het juist dit systeem van aflaten was, waartegen de monnik Maarten Luther zich in 1517 verzette in zijn 95 stellingen.

In de katholieke kerk echter, kwam met de brede introductie van het bidprentje, omstreeks 1830, de gewoonte om om aflaten te bidden, om daarmee de tijd

waarin de ziel na het overlijden in het vagevuur verblijft te bekorten, juist op gang.

Bidprentjes

Een van de redenen dat mijn grootouders Rijnhart veel bidprentjes in hun bezit hadden, was dat een zus van mijn opa's vader, tante Rika Rijnhart (1861-1917) in de periode 1885-1917 de meeste bidprentjes in Dedemsvaart verzorgde en haar naam prijkt dan ook trots op veel bidprentjes uit die tijd. Zij woonde in hetzelfde pand als

haar broer, mijn overgrootvader, Johan Rijnhart, naast de R.K. kerk aan de Langewijk, waar slager Koerhuis in 1935 een nieuw pand bouwde, nadat het oude pand van Rijnhart door brand was verwoest. Johan Rijnhart was bakker en hij verzorgde een groot deel van de behoefte aan

Tante Rika Rijnhart, 1861-1917. (Coll. Helmuth Rijnhart)

dagelijks brood in de katholieke gemeenschap van Dedemsvaart, totdat bakker Jacobs zich in 1903 iets verderop aan de Langewijk vestigde. Daar konden de klanten met een schone lei beginnen en bakker Rijnhart kon bij veel klanten naar z'n centen fluiten, waardoor zijn handel uiteindelijk

op de fles ging. Tante Rika had een boekhandeltje en handelde daarbij in religieuze artikelen (kruisbeelden, rozenkransen etc). En ze zorgde dus voor de bidprentjes.

Als je de bidprentjes op volgorde van jaartal op een rij legt, dan zie je dat er zeker sprake was van mode. Bepaalde afbeeldingen komen in een bepaald tijdvak veel voor en verdwijnen dan weer. Zo is de zerk met treurwilg een afbeelding die aan het begin van de 20e eeuw regelmatig opduikt.

Oudste bidprentje

De oudste afbeelding van een Dedemsvaarts bidprentje dateert uit 1841, bij het overlijden van Bernardus Lambertus Nieuwentap, de eerste R.K. pastoor van Dedemsvaart, die in 1819 de eerste kerk bouwde in de nieuwe veenkolonie. Zijn vader was de waard van Herberg de Nijentap, die gelegen was op de drukke kruising van de weg van Heino naar Wijhe met de postweg van Zwolle naar Deventer, vlak bij havezate het Nijenhuis. Zijn zus Willemina trouwde met koopman Gerard Rijnhart in Zwolle en zij verkochten in 1838 hun winkelpand aan de Diezerstraat in Zwolle om in Dedemsvaart hun geluk te beproeven.

Dit bidprentje zat overigens niet in het kistje van mijn grootouders; het kwam een keer voorbij uit het kistje van een ander Dedemsvaarts gezin. We mochten er een kopietje van maken. Vandaar de slechte kwaliteit. Het graf van pastoor Nieuwentap is tevens het oudste graf op de R.K. begraafplaats.

Aegidius Brenninkmeijer

Uit datzelfde kistje kwam ook een ander oud en bijzonder bidprentje: dat van de koopman in manufacturen Aegidius Brenninkmeijer (1821-1855), die met zijn broer Leo (1823-1898) naast mijn voorouders aan de Langewijk woonden. Zij waren de broers van Clemens (1818-1902) en August (1819-1892) Brenninkmeijer, die een soortgelijke handel in Sneek dreven; het begin van de keten C&A en tevens de start van wat thans het grootste familiekapitaal van Nederland is.

Aegidius Brenninkmeijer is de enige van het grote gezin die niet in Mettingen (Duitsland) begraven is: zijn fraaie graf vind je op de R.K. begraafplaats van Dedemsvaart.

Bidprentje met foto

Op een bepaald moment kwamen de

bidprentjes met foto's in zwang, zoals bijvoorbeeld het prentje van kolonel Johan Froeling, geboren te Dedemsvaart en overleden te Maastricht 1934.

Een ander voorbeeld van een bidprentje met foto is dat van Hermann Johann Martin Minke, die in 1830 met zijn ouders en broer vanuit het Duitse Thuine naar het Rheezerveen kwamen en die zich opwerkten tot invloedrijke verveners. Binnen de katholieke gemeenschap van Dedemsvaart speelden zij decennia lang de eerste viool.

Soms vertellen de bidprentjes het verhaal van een familiedrama, zoals hier dat van Hermanus Rientjes, geboren te Hasselt in 1825, die in 1852 te Avereest trouwde met hoevenaarsdochter Maria Sophia Lucia Wibier. Ze kregen samen zes kinderen. Tijdens de cholera-epidemie die in 1863 door Europa trok, overleed Hermannes, 38 jaar oud, met drie van zijn kinderen. Wat het prentje niet toont is dat twee maanden later ook het jongste kind overleed, zodat zijn weduwe met twee zoons achterbleef.

Een bijzondere categorie bidprentjes betreft de religieuzen; de Dedemsvaartse die als non of broeder hun leven in dienst van het geloof stelden, zoals het bidprentje van de eerste Dedemsvaartse religieuze, Maria Catharina Elisabeth Rijnhart, kloosternaam Zr. Maria Aquila. Ze was de zus van tante Rika.

Op de volgende bladzijde zien we een bidprentje van een type waarvan er aan het begin van de 20e eeuw veel zijn gedrukt; die met een door de Paus goedgekeurd gebed, en waarmee een volle aflat kon worden verdiend. Ik dacht in mijn onschuld dat je dat gebed slechts één maal hoeft te bidden, maar zo werkt het toch niet, zo

is mij verzekerd...

Ook tante Rika ontsnapte niet aan de dood. Op 26 mei 1917 publiceerde ze haar laatste bidprentje en op 19 november van dat jaar overleed ze zelf. Haar nichtje Bets Rijnhart nam korte tijd deze taak op haar, maar al snel ontdekte ze dat ze van bidprentjes alleen niet leven kunt. Daarna nam aanspreker Mittendorff deze taak op zich in Dedemsvaart.

Bidprentjes online te raadplegen

De 450 bidprentjes uit mijn verzameling zijn thans online raadpleegbaar via mijn website www.bonmama.nl. Aan de rechterzijde van het scherm zit een knop "bidprentjes en andere memorabilia". Als je daar op klikt dan kom je in het zoekscherm. Vul hier een (deel van een) achternaam in en klik op de knop "zoeken".

Vervolgens verschijnen de zoekresultaten met een miniatuur afbeelding. Door op deze afbeelding te klikken verschijnt

deze rechts in beeld. Door op deze afbeelding te klikken, wordt de afbeelding nogmaals verder vergroot weergegeven.

Indien u gewoon wilt bladeren door alle afbeeldingen, vul dan bij "naam" alleen het procent teken % in; dan komen alle afbeeldingen in het zoekresultaat terecht.

Heeft u zelf bidprentjes die niet in deze verzameling voorkomen, dan wil ik deze graag scannen en ze toevoegen aan de website, zodat veel mensen hiervan plezier kunnen hebben. Indien uzelf over een scanner beschikt, scan dan de voorzijde en achterzijde in kleur

in een resolutie van 300 dpi. Heeft u geen scanner, neem dan even contact met mij op via mijn mail adres rijnhart@online.nl of via de secretaris van de Historische Vereniging Avereest. We nemen dan contact met u op om te overleggen op welke wijze we uw bidprentjes kunnen scannen. Het origineel blijft dus gewoon in uw bezit!

Wat mij betreft is deze verzameling niet voorbehouden aan katholiek Dedemsvaart! Indien u andere

persoonsgebonden documenten heeft die interessant kunnen zijn om te publiceren op internet, zoals rouwbrieven, trouwbrieven of cartes-de-visite, dan wil

ik deze ook graag toevoegen.
Veel kijkplezier!

Helmuth Rijnhart

Een eeuw geleden

Uit de "Dedemsvaartsche Courant" van het tweede kwartaal 1913

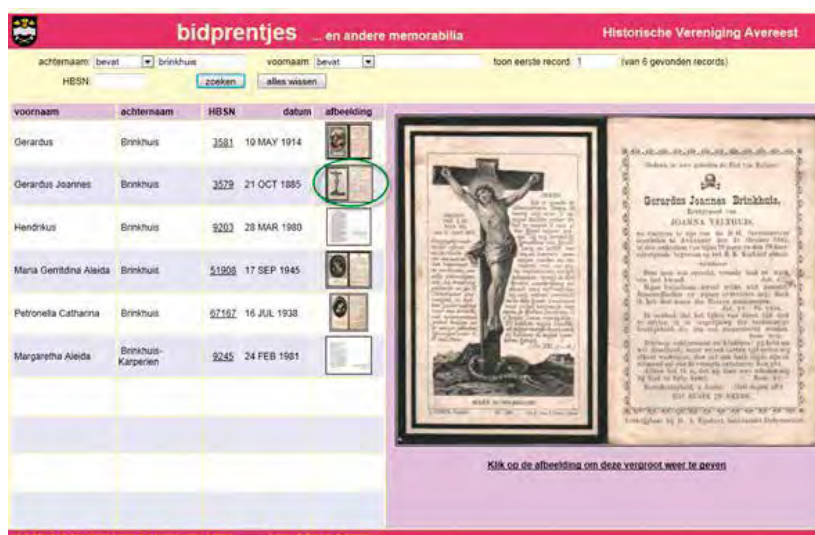
April:

- DEDEMSVAART. J1. Donderdagavond is de motorschuit "de Volharding" van den beurtschipper M. van der Graaf alhier op het Zwartewater tusschen Hasselt en Zwolle in aanvaring gekomen met de stoomboot "Zwartewater II", met het ongelukkig gevolg, dat "de Volharding" een groot gat kreeg en bijna onmiddellijk zonk. De bemanning, een zoon van v.d. Graaf en 2 knechten, werd door "de Zwartewater" gered.

Het lichten van het schip, dat geheel onder water ligt, zoodat slechts een deel der mast te zien is, is aangenomen voor f 800 door den aannemer De Vries uit Lemmer. Van de aan boord zijnde koopmansgoederen is een groot deel verzekerd, doch niettemin blijft deze reis voor den ondernemer een groote schadepost, te meer daar het schip niet verzekerd was.

- Donderdagmorgens werd door den Zeer Eerw. heer H. Campman, pastoor der parochie van den H. Vitus de eerste steen gelegd voor de nieuwe R.K. school alhier. Des morgens te acht ure werd deze plechtigheid begonnen met een plechtige H. Mis in de parochiekerk, die door tal van gelovigen werd bijgewoond en na welks alfoop de op te richten gedenksteen in plechtige processie naar het met vlaggen in de Nederlandsche en pauselijke kleuren en groen versierde bouwterrein werd gedragen. Na aankomst op het bouwterrein en wijding der fundamenteen werd door de eerw. pastoor de oorkonde, eerst in het Latijn en daarna in het Hollandsch voorgelezen, waarna deze in den daarvoor bestemden looden bus werd ingesoldeerd en in den gedenksteen gesloten, waarna deze door den pastoor op de bestemde plaats werd ingemetseld en door het kerkbestuur en bouwcommissie en daarna door tal van geloovigen een steentje werd gemetseld. De plechtigheid die door tegenwoordigheid van een zeer groot aantal parochianen werd opgeluisterd werd door uitvoering van eenige zangnummers door het zangkoor der kerk op waardige wijze besloten.

Genoemde school met onderwijzerswoning wordt gebouwd volgens het ontwerp van den architect H.J. Voogden te Zwolle en is bij publieke aanbesteding den 18 Februari jl.

aangenomen voor een bedrag van f 14160 door den aannemer Klein Kombrink uit Meppel.

TE KOOP:
een draaibaar Vonder,
met leuning en Onderbouw. Te bevragen BOER-
DERIJ KORTEWIJK, Sluis 7, De-
demsvaart.

Mei:

- BALKBRUG. De toeloop van volk naar Balkbrug op den tweeden Pinksterdag was, trots de absentie van den draaimolen en het sluiten der café's te 6 uur, betrekkelijk groot. Bij honderden waren ze er weer aan de "Balk", het aantrekkelijk punt, met zijn kruisweg, aangenaam centrum en boschrijke omgeving. Velen zullen er om het Heilsleger, dat wederom zijn bivak had opgeslagen in het "heuveltesbosch", heengetrokken zijn, maar niet minder, om door een wandeling in de heerlijke Meilucht den langen middag van den "bijzondag" op aangename wijze te bekorten.

GEVRAAGD:
eenige bekwame
timmerlieden
aan de in aanbouw zijnde R.-K.
School te Avereest. Aanmeldingen
dagelijks op het werk.

- Waarschijnlijk door een vonk uit de locomotief, geraakte Woensdagavond, even voorbij Balkbrug, de voorste wagen van de turfstrooiseltram in brand. Nadat de tram gestopt had, duurde het, door snel en flink aan te pakken maar kort, of de vlammen waren geblusht; de materiele schade is zeer gering.
- Deze week slaagde te Zeist voor de acte

van bekwaamheid voor de betrekking van gemeente-secretaris of ambtenaar ter secretarie, de heer A. Schoemaker, ambtenaar ter secretarie alhier.

Juni:

- Naar wij vernemen zijn benoemd aan de R.K. school alhier, die waarschijnlijk na de zomer-vacantie geopend zal worden, tot hoofd de heer Gerrits onderwijzer te Kampen en tot onderwijzeres mej. Martijn te Tessel.

Ondergeteekende beveelt
zich beleeft aan tot het
maken en herstellen
van alle voorkomende **kleeding**.
Tevens bestaat er gelegenheid voor
EENIGE MEISJES
om het naaien te leeren.
Aanbevelend,
B. SNIJDER — Bakker,
HOOFDVAART, DEDEMSVAART.

TE KOOP:
25 H.L. Rogge
en gevraagd
Schoffelders.
R. B. PAPING, Oostwijk.

- BALKBRUG. Men schreef aan de Zw. Crt. "Eenige personen uit Ommen keerden verleden week in den nacht van een vergadering te Balkbrug per rijwiel terug. Onderweg werden door hen eenige stemmen gehoord, van achter hen uit 't struikgewas. Daarna bemerkten zij dat er een telegraafpaal dwars over den weg lag, wat niet kon voorkomen, dat zij er tegen aan reden. Dit bleef niet bij een, op dienzelfden weg een half uur verder, lag wederom een telegraafpaal geheel over den weg, waar een hunner met kracht tegen aan reed, toch kwam men met den schrik vrij. Een waarschuwing

voor wielrijders en vooral motorbereiders in deze streek."

Notaris BERENDSEN zal publiek
doen inzetten op
Woensdag 2 Juli,
des middags 1 uur, in het hotel
ter Haar te Dedemsvaart, en 14
dagen daarna in het hotel Hiemstra
publiek verkoopen:
Het Boerenspulletje
van de erven KLAAS BRUNE-
MEIJER aan de Sponturfwijk, groot
1 hectare 45 are 50 cent, bestaande
uit **huis en erf, bouwland**
en **grasgrond.**

- Naar wij vernemen heeft H.M. de Koningin het voornemen, aan HH. MM. den Duitscher Keizer en de Keizerin een geschenk aan te bieden, bestaande uit bloembollen en planten en bestemd ter beplanting van het groote parterre voor het Nieuwe Paleis te Potsdam en van de Kaisergarten en Kaiseringarten aldaar. De voor het geschenk benodigde bloembollen en planten zullen door een 7-tal firma's geleverd worden, waaronder de Kon. kwekerij Moerheim alhier, aan wie de levering van delphiniums in speciaal Nederlandsche soorten is opgedragen.

Samenstelling: Janny Slot- Kelder
Gerrit Slot

Belevenissen uut mien leven (2)

Nao de oorlog mus 't "normale" leven weer oepakt worden. Dus nao de Mulo hard an 't wark, um ons land weer op te bouwen. Ik kwam bi'j mien vader in de zaak, eerst oprumen en veul herstelwark, mar al gauw muzzen d'r weer wonings ebouwd worden, in 't begun veural zgn. woningwetwoningen in Gramsbargen en in De Krim, want mien vader zat in de gemienteraod en much toen gien wark veur de gemiente Avereest uitvoeren. Die woningbouwplannen worden anbesteed en ik gung dan as opzichter op de fietse overal naor toe, deur weer en wiend! (Wi'j hadden nog gien auto en dus ok gien riebewies).

Militaire dienst

In 1949 mus ik in militaire dienst. Zo kwam ik trechte in 't barakkenkamp "Golf Links" bij Arnhem, um daor opeleid te worden as carrier-chauffeur (lichte gevechtswagens op rupsbanden, die gien stuur hadden, mar links en rechts een knuppel, waormit die kante dan blokkeerd wordden, zodat korte haokse bochten emaaft kunnen worden). Zo wordden wi'j klaor-estoomd veur uutzending naor Indië. De veurige lichting stund op 't punt um naor Nederlands Indië te vertrekken en ze waren zodoende nogal rebels! D'r

sneuvelden in die dagen veul roeten in 't kamp en ok dakplaten mussen d'r an gleuven. Wi'j waren mit zo'n 30 man een maond véúr de nije lichting opekomen en hadden nog gien enkele opleiding ehad. De "wacht", die elke vierentwintig ure uut een nije ploeg bestund, kwamp uut jonges van de olde lichting, mar die wollen in 't weekend netuurlijk liever naor huus en zo vreug d'r iene an mi'j, of ik niet veur hum op wacht wol staon. En dat was dan ok nog in de stad, bi'j de "Menno van Coehoorn-kazerne". Ik had nog nooit een geweer in handen ehad,

Carriër-chauffeurs. Op de achterste rij in het midden schrijver des.

(Collectie fam. Drent)

Amerikaanse organisatie van ons leger onder de knie te kriegen. D'r was niet zo bar veule verschil, want daar heurde ok ander materiaal bi', mar dat was d'r niet! Wi' bint toen verhuusd naor Eefde, tussen Zutphen en Deventer.

Getrouwd

In die tied kwam ik al ies een mooi meidtien tegen en dat klikte, een lot uut de loterije! Nao de diensttied bin ik in Rotterdam op een architectenbureau ekommen. Ien van de eerste warken was daor 't

Skandinavisch Zeemanshuus, een groot gebouw, mit veul verdiepingen. Alle bijskriften mussen in 't Noors. En dat kun ik goed! 't Was een bedrievege tied. De funderingen van de gebouwen in Rotterdam wordden allemaole eheid en dat was secuur wark. Toen de opzichter, bij de bouw van een groot bankgebouw,

Op onze trouwdag. (Collectie fam. Drent)

maar de wachtcommandant vund 't best en zo stun ik 's maandagsmorgens van 8 tot 10 ure an de achterpoorte. D'r was mi'j ezegd, dat tegen 9 ure de Commandant van het oorlogsbataljon in zien Jeep (mit chauffeur) an zul komen en dan mus ik 't geweer "in de arm" nemen. Ik heb 'm nooit an zien kommen, want hi'j kwamp in een 3-tonner. De chauffeur had al ies een paar maol mit de lichten eseind, dus ik gung in de holding staon, mar toen gunk 't raampien lös, d'r kwamp eerst een stokkien naor buten en daornao een dikke ronde kop mit een grote snorre en ogen as van een bloedhond: "Ik ben de Majoorrr!" Now, toen he-k 't geweer mar in de arm eneumen, in de hoop dat hi'j 't goed vund. Ik hebbe d'r later nooit meer wat van eheurd. Ik denke, dat de mejoor wel belangrieker dingen an de kop had. Wi'j werden dus ok opeleid veur Indië, mar de aovend véur ons inschepingsverlof (iene weke), kwamp d'r iensklaps de order dat 't niet deurgunk. De helfte van onze lichting much toen "ofzweien" en daor was ik ok bi', maar een half jaor later mussen wi'j toch weer trugge um de

ziek was, heb ik 'm daor vervangen. Later nog iens bi'j de bouw van een holthaven, (in 't water!), waor alle heipaolen op de juiste plekke anebracht worden, mar ok daor heb ik mij best mit ered. Dat hoefde ik niet zölf te doen, ik keek allennig mar, of 't goed of fout gunk!

In die dagen bint wi'j etrouwd, mar d'r was gien kans op een woning. Wi'j mussen samen 60 jaor wezen, of twee kiender hebben. Wij voldeuden an gien van beide en kwamen dus niet in anmerking. Wij kregen onderdak in mien kosthuus, waor eerst wel een stuk of tien kostgangers waren, maar de kostbaas en -vrouwe maakten ruimte vrij en wi'j kregen een woonkamer, een slaopkamer en gebruik van de keuken. Wij hebt daor een hiel prettige tied ehad, ondanks de woningnood.

Trugge naor De Vaort

Toen worden mien vader ziek en zo bint wi'j hals over kop weer an de Vaort trechte ekommen, in een klein achterkamertien (achter 't kantoor) en een keuken. Boven hadden wi'j een slaopkamertien. Daor bint onze beide kiender geboren. Een koningswens, een jonge en een

meissien. Achter 't huus waren de warkbergplaatsen van 't annemersbedrief al een paar jaor verhuurd, mar die bint in 1963 ofebreuken en op die plekke kwamp toen 't kantoor, waor ik nog 30 jaor mit plezier ewarkt hebbe. Plannen maken veur skoelen, winkels, industriehallen, boerderijen, gebouw veur de kruusverenegingen, wonings, verskillende verbouwingsplannen, waaronder "'t Centrum", dat now al weer ofebreuken is.

De operettevereniging

Inmiddels worden ik sekretaris van de Operettevereniging "Avereester Kunstkring" en acht jaor later veurzitter (ok nog 22 jaor!) Dat was een prachtige tied. Iederiene had d'r alles veur over, um d'r wat moois van te maken. Wi'j brachten wel ies eigen veranderingen an in de teksten, maakten en skilderden zölf de decors, de vrouwen zorgden vake veur passende kleding. Een eigen orkest speulde d'r lustig op lös en begeleidde de zang. Alles gunk in goede harmonie. Zoas 't heurt! Honderden operette- en musicalveurstellingen hebben wi'j mit veul waardering op de planken ezet.

De Avereester kunstkring speelt "De Zigeunerbaron". V.l.n.r. : Wicher Tip, Max Nijborg,, Diny Jansen, Bertus Drent, Annie Jonker en Eja v.d. Meulen. (Collectie fam. Drent)

Wij speulden overal waar zo ons graag hebben wullen, in grote en kleine zalen, in de open lucht en zölfs op 't water in Gieteren. De grote verhuuswagen van Varwiek vervoerde de decors, die wij veur en nao ofloop van de veurstellingen mussen in- en uutladen. Uut Havelte namen wij een echte ezel mit, die nog wel ies nukken had. Bij gelegenheid van de 200ste geboortedag van Baron van Dedem (de stichter van de Dedemsvaort) is d'r een revue opevoerd, "Uit Toen Geboren", eschreven deur Peter Ruijf, waoran de Kunstkring ok mitwarkte. Later, in 1984, toen de Vaort 175 jaor bestund, weer een grote revue "t Verhaal van 't Kanaal", dat in alle plaatsen langs 't kanaal, van Hasselt tot De Krim, is opevoerd. Peter Ruyff schreef 't en ik veranderde d'r wat an, wat mi'j eerst niet in dank was ofeneumen, mar ik kregelukkig wel glik en 't is best veur mekare ekommen. Al mit al heb ik meer as vieftig jaor an de Kunstkring mitewarkt en ok mien vrouwe is daor jaorenlang veur in touw ewest. Nao 't ofscheid van de Kunstkring bint wij nog een paar jaor mit old-leden deuregaone as "Piepstokkers" (Niet meer piepjong, mar ok nog niet stok-old). Dan traden wij op in bejaordenhuzen en ok vake veur old-Indiëgangers, as die een reünie hadden, waar wij dan "Krontjong"-liedties veur instudeerden. Wij hebt in de vekantie ok nog opetreden bi'j een feest an de Saar in Duitsland en bi'j een feestdag in Bad Rothenfelde. 't Is nou over... In de auto zingt wij samen nog vake. (Maar niet zo mooi meer...).

Wetholder

Ok van de Kiesvereniging hebt ze mi'j sekretaris emaaft en later heb ik nog 16 jaor in de gemienteraod van Avereest ezeten, waarvan ruum 6 jaor as wetholder, mit de portefulie Welzijn, Onderwies en Cultuur. In die tied hebbe wij o.a. de kalkovens mit 't leshuus laoten restaureren en is de "Oldheidkamer" daorin onderbracht, die daorveur in de kelder onder 't gemientehuus was inericht. 't Is in de loop van de jaoren een mooi complex eworden. De skoele 't Kompas vleug in de brand, mar was niet meer te redden. 't Was een hiel gedoe, um alle leerlingen op andere plekken onder te brengen. mar van alle kanten is d'r an mitewarkt dat de lessen deur kunden gaon en binnen een jaor is 't Kompas uut zien asse herrezen. D'r was een goeie verstandholding in de raod en mit B. en W.. Netuurlijk waren d'r wel ies scharmutselingen, mar dat heurt bi'j de poletiek. Wij keken ok over de grenzen (letterlijk en feguurlijk) en hadden uutwisselingen mit Bad Rothenfelde, zo'n 250 km. verderop. Nao de herindeling van Avereest mit Gramsbargen en Hardenbarg was ok dat over. Veural nao mien ofscheid van de gemiente heb ik mij verdiept in de historie van ons gebied en veural de streektaal lig mi'j nao an 't harte. Dat bindt en verstarkt onze samenleving. Ik hope nog lange tied mien stientien daoran te kunnen bi'jdragen.

Bertus Drent

Colofon

Samenstelling bestuur

- voorzitter : B. Rooseboom
- secretaris : J.H. Slot-Kelder
- penningm. : J.E. Oosterveen-Kleis
- vice-voorzit. : M. Wink
- lid : J.H.M. Dijkstra
- lid : H. Olijve-Vleems
- lid : M. Moes
- lid : F.W. Zijlstra
- lid : J. Veenstra

Secretariaat J.H. Slot-Kelder

Tel. 0523 - 615059
De Aak 58, 7701 LB Dedemsvaart
info@hvavereest.nl
www.hvavereest.nl
Historische database via de website van de HVA

Bankrelatie

Rabobank Vaart en Vechtstreek
Rekeningnr: 31.29.04.770
IBAN nr: NL28 RABO 0312904770
BIC nr: RABONL2U
Bankcode 3249
Betaling per cheque is niet mogelijk.

Lidmaatschap

Wordt automatisch verlengd voor een jaar, tenzij twee maanden voor het einde van het kalenderjaar schriftelijk wordt opgezegd.

Kosten

- Lidmaatschap € 17,50 per jaar
- in het buitenland € 25,00 per jaar
- Donaties vanaf € 17,50 per jaar

Indien u een machtiging hebt afgegeven voor automatische incasso, wordt € 1,- in mindering gebracht. Losse nummers boekje € 5,-

Redactie

- J. H. Slot-Kelder
- M. Brand-Doosje
- M. Wink
- J. Moes

Redactie-adres

De Aak 58
7701 LB Dedemsvaart
Tel. 0523 - 615059

Oudheidkamer

adres: Oude Zuidwolderstraat 13
7701 AZ Dedemsvaart
telefoon 0523 - 615810

- Open 6/4-31/10
- di: 14.00-17.00 uur
- wo: 14.00-17.00 uur
- do: 14.00-17.00 uur
- za: 14.00-17.00 uur
- zo: 14.00-17.00 uur

Toegang

- voor leden, donateurs en inwonende kinderen van leden tot 16 jaar gratis
- volwassenen € 3,00
- kinderen (6 t/m 15 jr.) € 1,00
- groepen (vanaf 15 pers.) € 2,50 pp
- incl. rondl. en 1 kop koffie € 5,00 pp
- groepsbezoek na afspraak.

Druk/Voorbereiding

D&P Media B.V.
Tel. 0523 - 617172
Galileistraat 27
7701 SK Dedemsvaart
www.dpmedia.nl

Streekmuseum "de Kalkovens"

Oude Zuidwolderstraat 13 - 7701 AZ Dedemsvaart - T (0523) 615 810